

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

**Випускна робота бакалавра
на тему «Майно підприємства та джерела його формування»**

Розробив студент групи 402-ЕФ
Олефір Юрій Олександрович

Полтава 2023

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

на тему «Майно підприємства та джерела його формування»

Виконав: студент 4-го курсу, групи 402-ЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою «Фінанси,
банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Олефір Ю.О.

Керівник: д.е.н., професор Варналій З.С.

Рецензент: к.е.н., доцент, директор

Департаменту організації навчального процесу,
акредитації та ліцензування Максименко О.С.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Олефір Ю.О.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі

Олефір Ю.О.

Полтава, 2023 року

АНОТАЦІЯ

Олефір Ю.О. Майно підприємства та джерела його формування. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2023.

Робота містить 108 сторінок, 22 таблиці, 21 рисунок, список літератури з 62 джерел та 4 додатки.

Ключові слова: підприємство, майно, джерела формування майна, активи, необоротні активи, оборотні активи, оптимізація, ефективність.

В умовах посилення глобалізаційних процесів, підвищення рівня конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках актуальним постає питання фінансування господарської діяльності підприємства. Формування та використання фінансових ресурсів у сфері підприємництва здійснюється з метою підвищення ефективності всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання і забезпечення їх подальшого розвитку. Це можливо при спрямуванні фінансових ресурсів на впровадження нових технологій, поліпшення використання основних фондів, прискорення обороту оборотних коштів тощо. Нестача фінансових ресурсів може практично повністю паралізувати всю діяльність суб'єкта господарювання, що зумовлює необхідність постійної діагностики фінансового забезпечення. У зв'язку з цим актуальність питання формування майна підприємства та аналізу джерел його фінансування є беззаперечним.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних засад і прикладних аспектів формування майна підприємства, аналізу джерел його фінансування, а також визначення напрямів оптимізації структури майна суб'єкта господарювання.

Об'єктом дослідження є майно АТ «Полтавахолод» та джерела його формування.

Предметом дослідження є процес формування майна підприємства, аналізу джерел його фінансування.

У теоретичній частині роботи розглянуто наукові підходи до визначення сутності поняття «майно». Охарактеризовано джерела формування майна підприємства. Розглянуто інформаційне забезпечення та методичні підходи до аналізу майна підприємства та джерел його формування.

У розрахунково-аналітичній частині роботи проведено оцінювання складу, структури і динаміки активів та капіталу АТ «Полтавахолод», рівня ефективності їх використання. Визначено основні напрями оптимізації структури майна АТ «Полтавахолод» та джерел його формування. Окреслено заходи підвищення ефективності використання активів підприємства.

Практична цінність випускної роботи бакалавра полягає в можливості використання запропонованих напрямів оптимізації майна з метою підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності АТ «Полтавахолод».

Інформаційною базою для написання даної роботи є законодавчі та нормативно-правові акти з питань організації діяльності підприємств в Україні; монографії; підручники та наукові статті з питань формування майна підприємства; фінансова звітність АТ «Полтавахолод».

ANNOTATION

Olefir Y.O. Property of the enterprise and sources of its formation. Manuscript. A graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" under the educational and professional program "Finance, Banking and Insurance", National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2023.

The work contains 108 pages, 22 tables, 21 figures, a list of references from 62 sources and 4 appendices.

Keywords: enterprise, property, sources of property formation, assets, non-current assets, current assets, optimization, efficiency.

In the context of intensifying globalization processes, increasing competition in the domestic and foreign markets, the issue of financing the economic activities of an enterprise is becoming relevant. The formation and use of financial resources in the field of entrepreneurship is carried out in order to increase the efficiency of all areas of business entities and ensure their further development. This is possible by directing financial resources to the introduction of new technologies, improving the use of fixed assets, accelerating the turnover of working capital, etc. Lack of financial resources can almost completely paralyze all activities of a business entity, which necessitates constant diagnostics of financial support. In this regard, the relevance of the issue of formation of the enterprise's property and analysis of its sources of financing is undeniable.

The purpose of the thesis is to study the theoretical foundations and applied aspects of the formation of enterprise property, analysis of sources of its financing, as well as to determine the directions of optimization of the structure of the property of the business entity.

The object of the study is the property of JSC Poltavaholod and sources of its formation.

The subject of the study is the process of forming the property of the enterprise, analyzing the sources of its financing.

In the theoretical part of the work, the scientific approaches to defining the essence of the concept of "property" are considered. The sources of formation of enterprise property are characterized. Information support and methodological approaches to the analysis of enterprise property and sources of its formation are considered.

In the calculation and analytical part of the work, the composition, structure and dynamics of assets and capital of JSC "Poltavaholod", the level of efficiency of their use are evaluated. The main directions of optimization of the structure of property of JSC "Poltavaholod" and sources of its formation are determined. Measures to improve the efficiency of the use of enterprise assets are outlined.

The practical value of the bachelor's thesis lies in the possibility of using the proposed directions of property optimization in order to increase the efficiency of production and economic activities of JSC "Poltavaholod".

The information base for writing this work is the legislative and regulatory acts on the organization of enterprises in Ukraine; monographs; textbooks and scientific articles on the formation of enterprise property; financial statements of JSC "Poltavaholod".

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЖЕРЕЛ ЙОГО ФОРМУВАННЯ	7
1.1. Економічна сутність та класифікація майна підприємства.....	7
1.2. Характеристика джерел формування майна підприємства	15
1.3. Методичні підходи до проведення аналізу майна та капіталу підприємства	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МАЙНА АТ «ПОЛТАВАХОЛОД» ТА ДЖЕРЕЛ ЙОГО ФОРМУВАННЯ	40
2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Полтавахолод».....	40
2.2. Аналіз динаміки, структури та ефективності використання майна підприємства.....	47
2.3. Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства	59
2.4. Оцінка власного та позикового капіталу АТ «Полтавахолод» й ефективності їх використання	68
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ МАЙНА АТ «ПОЛТАВАХОЛОД» ТА ДЖЕРЕЛ ЙОГО ФОРМУВАННЯ	77
3.1. Напрями оптимізації складу майна підприємства та джерел його формування	77
3.2. Заходи підвищення ефективності використання активів АТ «Полтавахолод».....	91

				ВР 402-ЕФ 19081						
	П. І. Б.	Підпис	Дата							
<i>Розроб.</i>	<i>Олефір Ю.О.</i>			Майно підприємства та джерела його формування						
<i>Перевір.</i>	<i>Варналій З.С.</i>									
<i>Н. Контр.</i>	<i>Глушко А.Д.</i>									
<i>Затверд.</i>	<i>Птаценко Л.О.</i>									
				<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 25%; text-align: center;">Літ.</td> <td style="width: 25%; text-align: center;">Арк.</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">Акрушів</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">108</td> <td></td> </tr> </table> Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування	Літ.	Арк.	Акрушів	3	108	
Літ.	Арк.	Акрушів								
3	108									

ВИСНОВКИ.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	102
ДОДАТКИ.....	108

				ВР 402-ЕФ 19081			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
<i>Розроб.</i>	<i>Олефір Ю.О.</i>			<i>Майно підприємства та джерела його формування</i>	Літ.	Арк.	Акрушів
<i>Перевір.</i>	<i>Варналій З.С.</i>					4	108
<i>Н. Контр.</i>	<i>Глушко А.Д.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Затверд.</i>	<i>Птаценко Л.О.</i>						

ВСТУП

В умовах посилення глобалізаційних процесів, підвищення рівня конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках актуальним постає питання фінансування господарської діяльності підприємства. Формування та використання фінансових ресурсів у сфері підприємництва здійснюється з метою підвищення ефективності всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання і забезпечення їх подальшого розвитку. Це можливо при спрямуванні фінансових ресурсів на впровадження нових технологій, поліпшення використання основних фондів, прискорення обороту оборотних коштів тощо. Нестача фінансових ресурсів може практично повністю паралізувати всю діяльність суб'єкта господарювання, що зумовлює необхідність постійної діагностики фінансового забезпечення. У зв'язку з цим актуальність питання аналізу майна підприємства та джерел його формування є беззаперечним.

Питаннями аналізу майна суб'єкта господарювання та джерел формування його ресурсної бази займалися ряд учених. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики організації управління джерелами фінансування активів підприємств зробили такі вчені, як: А. М. Александров, М. Д. Білик, І. О. Бланк, О. Д. Василик, А. Г. Загородній, В. М. Опарін, А. М. Поддєрьогін, В. М. Федосов та інші.

Однак, незважаючи на системні наукові розробки, проблема формування майна та фінансування діяльності підприємств й надалі залишається актуальною.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних засад і прикладних аспектів формування майна підприємства, аналізу джерел його фінансування, а також визначення напрямів оптимізації структури майна суб'єкта господарювання.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено наступні завдання:

- визначити економічну сутність майна підприємства;
- розглянути характеристику джерел формування окремих видів активів підприємства;
- окреслити методичні підходи проведення аналізу майна та капіталу підприємства;
- визначити стан фінансово-господарської діяльності АТ «Полтавахолод»;
- проаналізувати динаміку, структуру та ефективність використання майна досліджуваного підприємства;
- оцінити фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність АТ «Полтавахолод»;
- провести оцінку власного та позикового капіталу підприємства й ефективності їх використання;
- розглянути методи оптимізації складу майна підприємства та джерел його формування;
- визначити заходи підвищення ефективності використання активів АТ «Полтавахолод».

Об'єктом дослідження є майно АТ «Полтавахолод» та джерела його формування.

Предметом дослідження є процес формування майна підприємства, аналізу джерел його фінансування.

При проведенні дослідження використовувались методи та прийоми економічного і фінансового аналізу: горизонтальний аналіз, вертикальний (структурний) аналіз, трендовий аналіз, аналіз відносних показників (коефіцієнтів), факторний аналіз.

Інформаційною базою дослідження виступали законодавчі та нормативні-правові акти з питань організації діяльності підприємств в Україні; монографії, підручники та наукові праці вітчизняних та зарубіжних фахівців у періодичних фахових виданнях з питань проведення аналізу майна і джерел його формування; фінансова звітність АТ «Полтавахолод».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА ТА ДжЕРЕЛ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

1.1. Економічна сутність та класифікація майна підприємства

В сучасних умовах розвитку економіки важливим фактором успішного функціонування підприємства є його забезпеченість майном, а також ефективне його використання. Забезпечення відповідного стану, оновлення та раціональне використання майна підприємства є обов'язковими умовами його функціонування при здійсненні власної діяльності.

Актуальність дослідження майна обумовлюється тим, що кінцевий результат діяльності виробничого підприємства залежить від ефективно проведеної політики управління оборотним та необоротними активами, покликаної забезпечувати конкурентоспроможність на ринку.

Усе майно, яке належить підприємству і яке відображено в його балансі, називається його активами.

Згідно міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), актив – це ресурс, контрольований суб'єктом господарювання в результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигід для суб'єкта господарювання.

Американський стандарт бухгалтерського обліку SFAC 6 вказує, що активи – це ймовірні майбутні економічні вигоди, що були отримані або контрольовані окремою компанією в результаті угоди або минулих подій. Трагування активів згідно МСФЗ та GAAP US є схожими та описують дві головні характеристики активу – контроль ресурсів суб'єктом господарювання та прогнозоване отримання економічних вигод.

При дослідженні такої категорії, як «активи» виявлено її тотожність з термінами «ресурси» та «економічні ресурси». Американські дослідники Велш Глен, Шорт Деніел Г. та Сазерленд Дж., Кэнуэлл Д. трактують актив як

ресурси, що належать підприємству. Сазерленд Дж., Кенуелл Д. акцентують увагу на тому, що це будь-який ресурс, який має економічну цінність.

Трактуванню сутності активів присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Узагальнюючи наукові підходи, можна виділити шість основних концепцій стосовно сутності активів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Наукові концепції щодо визначення сутнісних характеристик активів

Концепція активів		Представники, законодавчі акти	Точка зору щодо трактування сутності активів	
Активи як результат минулих подій	Об'єкти власності	Пріб К.А., Федько В.І	Активи – це майно, зокрема кошти, цінні папери, основні фонди та оборотні активи, розрахунки з дебіторами, об'єкти права інтелектуальної, в тому числі промислової, власності та прирівняні до них права, що є об'єктом права власності або повного господарського відання	
		Губачова О.М.	Активи – це все те, що має вартість і належить підприємству.	
		Макальська М.Л.	Активи – це економічні ресурси, якими володіє підприємство	
		Семенов А.М.	Активи – це блага, що є власністю власника: матеріальні і фінансові ресурси, цінні папери, нерухомість.	
	Об'єкт обліку	Пушкар М.С.	Активи – це об'єкти фінансового обліку підприємств, а корисна для управління інформація про них – предметом фінансового обліку	
		Щаділова С.Н.	Актив балансу відображає напрям використання капіталу, тому він поділяється на основний і оборотний.	
		Жданов С.А., Економічний словник	Активи – це та частина бухгалтерського балансу, в якій відбиваються грошові кошти, що належать фірмі, боргові вимоги і матеріальні цінності. У цій частині балансу, іншими словами, відбивається вартість основного і оборотного капіталу.	
		Великий Енциклопедичний Словник	Активи – це частина бухгалтерського балансу, яка характеризує склад, розміщення і використання господарських засобів за їх функціональною роллю в господарстві.	
	Активи як результат минулих подій	Об'єкт управління	Бланк І.О., Фаріон І.Д., Урбан Н.М.	Активи – це система контрольованих підприємством економічних ресурсів, що характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких у процесі використання пов'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності.

		МСФЗ, П(С)БО 2, Пушкар М.С.	Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою отримання прибутку.
		Губачова О. М. Мельник С. І.	Активи – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій.
Як майбутня дія	Об'єкт інвестування	Бланк І.О., Фаріон І.Д., Урбан Н.М.	Активи – це майнові цінності, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу.
		Петруня Н.В.	Активи – це результат трансформації в матеріальні, нематеріальні та фінансові цінності капіталу підприємства за допомогою інвестицій.
	Економічний потенціал	Пріб К.А., Федько В.І	Активи – це ресурси, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому
		Бункіна М.К.	Активи – це блага, що мають потенційну цінність

Перша концепція, якої притримується абсолютна більшість вчених – це активи як об'єкт власності. Зокрема, розглядаючи сам об'єкт власності, активи інтерпретуються як майно, майнові права, блага, економічні ресурси і, нарешті, як власність. При цьому більшість авторів роблять спробу розкрити зміст основних складових активів, на які розповсюджується право власності.

Представники другої концепції вважають, що активи є об'єктом обліку. При цьому більшість вчених вказують, що активи є частиною бухгалтерського балансу. В усіх підручниках з бухгалтерського та фінансового обліку в Україні активи вказуються саме як об'єкт обліку, а власне визначення активів дається саме на основі П(С)БО 2.

Згідно з третьою концепцією, активи є об'єктом управління. Данна концепція підтверджується на практиці, оскільки ведення операційного процесу передбачає використання переважної більшості видів активів підприємства.

Серед авторів найбільше уваги управлінню активами приділяє Ігор Олександрович Бланк. Він виділяє наступні сутнісні характеристики активів підприємства як об'єкту управління:

- активами є майнові цінності підприємства, що формуються за рахунок інвестованого у них капіталу. Капітал, що вкладається у бізнес, матеріалізується у формі активів підприємства;
- до активів відносяться тільки ті економічні ресурси, які повністю контролюються підприємством. Під таким контролем Бланк І.О. розуміє право власності на економічні ресурси, що використовуються. Економічні ресурси, що використовує підприємство, але не контролює їх, активами не є;
- як економічний ресурс, що використовується в господарській діяльності, активи характеризуються відповідною продуктивністю. Носієм даної сутнісної характеристики виступає як сукупний комплекс використовуваних активів, так і окремі їх види, в першу чергу, основні засоби;
- активи підприємства, які використовуються у господарській діяльності, знаходяться в процесі постійного обороту;
- активи є носієм фактору ризику. Ризик є найважливішою характеристикою всіх форм використання активів в господарській діяльності підприємства.

Згідно четвертої концепції, активи розглядаються з точки зору об'єкту інвестування. Так, за своєю суттю, будь-який актив, що є об'єктом купівлі-продажу, може розглядатись як потенційний об'єкт інвестування, а придбання активу – кінцевою метою інвестиційного процесу. Тобто, за допомогою даної концепції можна прослідкувати зв'язок між капіталом, інвестиціями та активами, що допомагає науковим теоріям різних напрямків дійти єдиного методичного підходу з існуючими нормативними актами, що регулюють фінансову діяльність та бухгалтерський облік в Україні.

У відповідності до п'ятої концепції, активи розглядаються як економічний потенціал. Дана концепція, виходить із розуміння сутності активів з точки зору економічної теорії і розуміє досить широке і абстрактне їх розуміння. В такому випадку економічним потенціалом може бути будь-який корисний предмет на території організації, навіть, якщо він їй не

належить і вона не вкладала коштів у його формування. Тобто, саме фактор володіння повинен визначати те, що певна цінність є активом.

Загалом можна дійти висновку, що наукові концепції, щодо визначення сутності активів спричиняють поділ активів за великою кількістю класифікаційних ознак.

Класифікація активів є важливим інструментом для розуміння ролі та впливу активів на фінансово-господарський стан підприємства. Вона допомагає управлінському та обліковому персоналу, учасникам господарського товариства та іншим зацікавленим особам отримати необхідну інформацію про платоспроможність, ліквідність та рентабельність активів.

Класифікація активів може здійснюватися за різними ознаками. Основні ознаки, за якими проводиться класифікація активів, включають:

1. Засоби виробництва: Активи можуть бути класифіковані на основі їх функціонального призначення, наприклад, земельні ділянки, будівлі, машини і обладнання, транспортні засоби тощо.

2. Грошові кошти: Це активи, що існують у формі готівки або на банківських рахунках підприємства.

3. Фінансові інструменти: Ця категорія включає акції, облігації, депозитні сертифікати, опціони та інші фінансові інструменти, що мають вартість і можуть бути куплені або продані.

4. Запаси: Запаси можуть бути класифіковані за їх природою, наприклад, сировина, незавершений виробництвом, готова продукція, товари для продажу.

5. Нематеріальні активи: Ця категорія включає активи, які не мають фізичної форми, такі як права на інтелектуальну власність, патенти, ліцензії, торгові марки та ноу-хау.

6. Поточні активи та необоротні активи: Активи також можуть бути класифіковані на поточні та необоротні. Поточні активи включають активи, які очікується реалізувати або спожити протягом одного господарського циклу, такі як грошові кошти, запаси, векселі тощо. Необоротні активи, з

іншого боку, є тривалими активами, що призначені для довгострокового використання, наприклад, земля, будівлі, обладнання тощо.

Класифікація активів допомагає управлінцям та іншим зацікавленим особам зрозуміти структуру активів підприємства, їх важливість та вплив на фінансові показники. Вона також може використовуватися для порівняння з іншими підприємствами, аналізу трендів та прийняття стратегічних рішень щодо управління активами. Структура активів за класифікаційними ознаками наведена на рисунку 1.1.

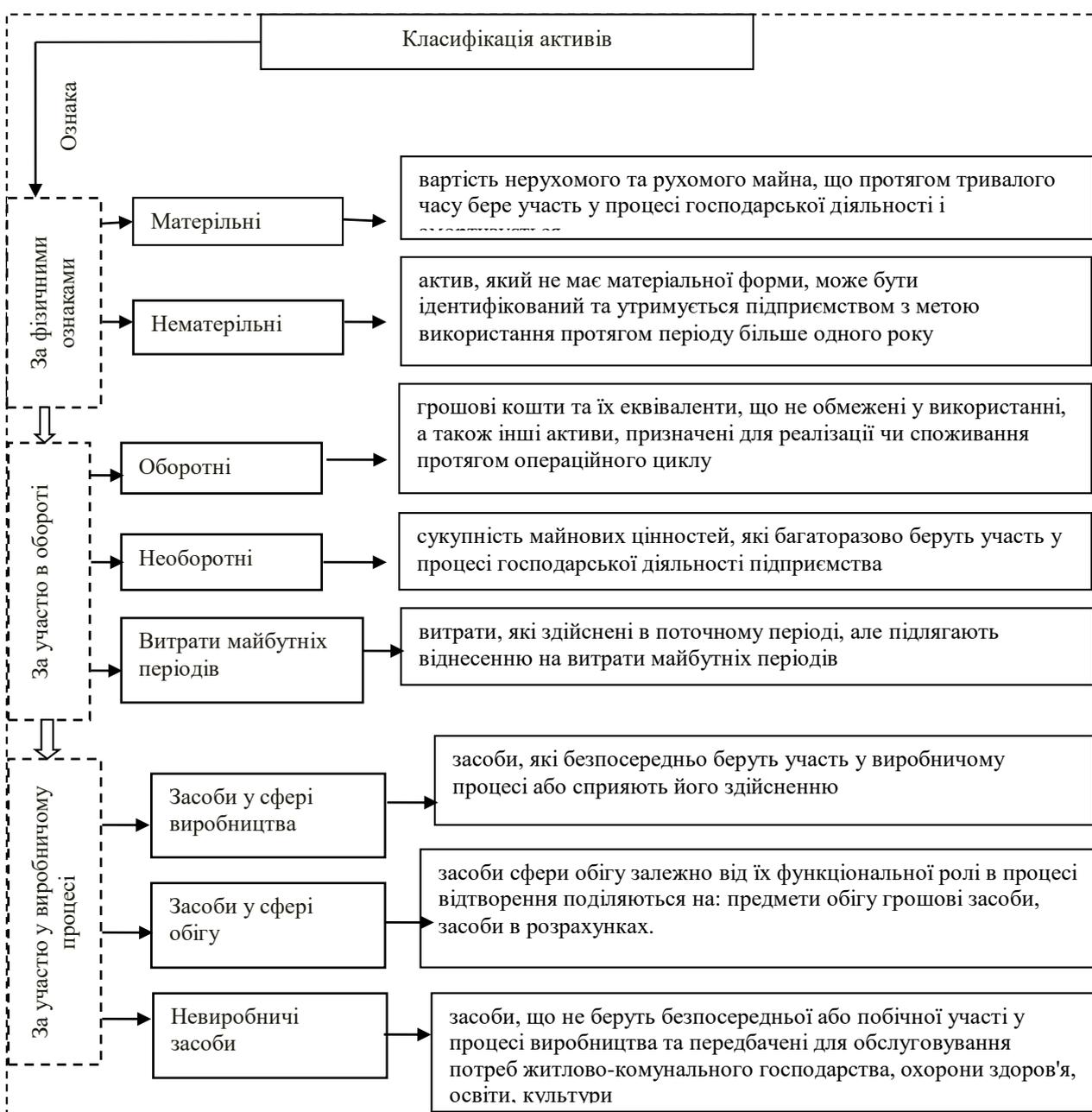

Рис. 1.1 Класифікація активів підприємства

На підприємстві, з огляду на фундаментальний характер господарських операцій і особливостей його діяльності, всі активи поділяються на оборотні та необоротні (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Класифікація оборотних та необоротних активів підприємства

Дана класифікація найбільш актуальна через її тотожність з балансовим поділом активів підприємства. Необоротні активи – це сукупність майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності підприємства. Як правило, до них належать засоби тривалістю використання більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Майно, яке знаходиться в необоротних активах, може бути на підприємстві у наступних формах:

- основні засоби – сукупність матеріально-речових цінностей (засобів праці), що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у матеріальному виробництві так і невиробничій сфері, а їх вартість

переноситься конкретно працею, знос деталей, як вартість продукції, що випускається, виконаних робіт, наданих послуг або витрати на збут;

- нематеріальний актив – це актив, який не має матеріальної форми і утримується підприємством для використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.;

- інші необоротні матеріальні активи – матеріальні активи, призначені для використання більше року (або операційного циклу, якщо він перевищує рік).

До них відносять бібліотечні фонди, малоцінні необоротні активи, природні ресурси, тимчасові не титульні споруди, предмети прокату, інвентарна тара тощо.

Оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти необмежені у використанні та інші активи, які призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу. Оборотні активи являють собою частину майна підприємства, яка втілена в матеріально-виробничих запасах, не закінчених розрахунках, залишках грошових коштів і фінансових вкладеннях.

За характером участі у господарському обороті активи поділяються на:

- запаси – це продукція виробничо-технічного призначення, споживчі й інші товари, що перебувають на різних стадіях виробництва й обігу, та очікують вступу в процес виробничого або особистого споживання. Запаси складають значну частку оборотних активів на підприємствах;

- грошові кошти – поняття бухгалтерського обліку, яке відображає найліквідніші активи підприємства та включає готівку в касі, кошти на рахунках в банках, електронні гроші, які емітуються у відкрито циркулюючій системі, депозити до запитання та кошти в дорозі;

- дебіторська заборгованість – суми, які нараховуються підприємству від покупців за товари або послуги, продані в кредит.

Загалом, важливе значення в організації діяльності суб'єктів господарювання належить відповідній класифікації оборотних активів на підприємстві, і тому, від використання запропонованих методик згідно класифікаційних ознак, залежатиме якість і достовірність звітних показників, що характеризують майновий і фінансовий стан суб'єкта господарювання.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що на сьогоднішній день відсутній єдиний підхід до визначення терміну «активи» та їх класифікації. Вітчизняні та іноземні вчені пропонують різні визначення активів, які близькі по своїй сутності, але відрізняються в залежності від методології трактування поняття.

Науковцями розглядається велика кількість класифікаційних ознак, згідно з якими і відбувається групування активів. Наявність таких неузгодженостей потребує детального дослідження та розробки такої класифікації, яка б була найбільш доцільною для потреб бухгалтерського обліку та оптимально відображала господарську діяльність підприємств України. З урахуванням того, що класифікація активів повинна відповідати цілям, стратегії та напрямку діяльності підприємства, то визначити єдину, уніфіковану структуру активів, практично неможливо.

1.2. Характеристика джерел формування майна підприємства

В умовах ринкової економіки для підприємства є недоцільним та неефективним спочатку залучати кошти, а потім намагатися перетворити їх у фінансові ресурси для подальшого використання.

По-перше, залучення фінансових ресурсів має свою ціну. І по-друге, залучення фінансових ресурсів неефективне без створення заздалегідь прогнозованого плану їх використання. Також підприємства в сучасних умовах не можуть тримати довго на розрахункових рахунках залучені кошти або ж формувати спочатку спеціальні фонди з них, а вже потім вкладати в

реальні основні й оборотні засоби. Чим швидше підприємства вкладають кошти в обіг, тим більшу величину доходу і прибутку вони зможуть отримати в майбутньому [10]. Фінансові ресурси виступають основою для створення необхідних для нормальної господарської діяльності грошових фондів: статутного капіталу, резервного капіталу, фонду накопичення та споживання, фонду оплати праці, амортизаційного фонду тощо. Таким чином, підприємство може функціонувати на основі: власних ресурсів, якщо їх питома вага становить не менше 75-80%; за рахунок залучених та позикових ресурсів, якщо їх питома вага не перевищує 55-60% загальної ресурсної бази; змішаного фінансування - частки власних та залучених фінансових ресурсів майже рівні. Абсолютна більшість підприємств використовує схему фінансування в якій використовуються як власні, так і залучені фінансові ресурси. На рисунку 1.3 зображено схеми джерел фінансування підприємства.

Рис. 1.3. Джерела фінансування підприємства

В складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце займає прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, - він формує переважну частину власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, у відповідності із зростанням ринкової вартості підприємства.

Власний капітал підприємства показує частину ресурсів підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Тривалий час у вітчизняній теорії та практиці питанню фінансування діяльності господарських структур за рахунок капіталу власників приділялась надзвичайно мала увага, оскільки за адміністративно-командної економіки державні підприємства в централізованому порядку наділялися статутним капіталом, який не міг бути змінений у результаті емісії (чи анулювання) корпоративних прав. Натомість домінуюча роль відводилася таким антиринковим методам фінансування підприємств, як бюджетні дотації, субсидії, субвенції [23].

На сьогоднішній день надзвичайно актуальним є питання переорієнтації вітчизняних підприємств на ринкові форми фінансування, до яких належить, наприклад, мобілізація ресурсів на основі залучення інвестицій в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою. Перспективним для фінансистів є те, що для залучення фінансових ресурсів на основі збільшення статутного капіталу не потрібні ні застава майна, ні гарантії третіх осіб. Крім цього ресурси, що були вкладені у власний капітал, залишаються в його розпорядженні підприємства протягом довгострокового періоду.

Власний капітал підприємства – це підсумок першого розділу пасиву балансу, тобто перевищення балансової вартості активів підприємства над його зобов'язаннями.

Структура власного капіталу підприємства наведена на рисунку 1.4.

Рис. 1.4. Балансова структура власного капіталу підприємства

Найбільш вагомими складовими власного капіталу підприємства є статутний капітал, резервний і додатковий капітал, нерозподілений прибуток.

Відомості про структуру та розмір статутного та резервного капіталу містяться в статуті підприємства. Показник власного капіталу є основою для визначення кредитоспроможності підприємства, його фінансової незалежності, стійкості та стабільності.

Для більшості підприємств основним елементом власного капіталу є статутний (номінальний) капітал – сума вкладів власників підприємства в його активи за номінальною вартістю згідно із засновницькими документами. [59]. У відповідній статті балансу наводиться зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Це та сума капіталу, в межах якої засновники підприємства (зокрема АТ, ТОВ) несуть матеріальну відповідальність перед його кредиторами.

Саме тому зменшення статутного капіталу за наявності заперечень кредиторів не допускається [15].

Функції статутного капіталу, а також цілі його зменшення та збільшення у систематизованому вигляді згруповані в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Функції та цілі збільшення (зменшення) статутного капіталу [37].

Функції статутного капіталу	Цілі збільшення	Цілі зменшення
1	2	3
заснування та введення підприємства в дію	реалізація інвестиційного проекту	згортання діяльності
відповідальність і гарантії (забезпечення кредитоспроможності)	виконання вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу	підвищення ринкового курсу корпоративних прав
захисна функція	проведення санації	санація балансу (одержання санаційного прибутку)
управління та контролю	поглинання чи придбання контрольного пакета інших підприємств	концентрація капіталу в руках активних власників
фінансування та забезпечення ліквідності	поліпшення ліквідності та платоспроможності	приведення у відповідність обсягів власного капіталу та майна
рекламна (репрезентативна) функція	модернізація чи розширення виробництва	вирішення конфліктів між власниками
база для нарахування дивідендів	оптимізація дивідендної політики	проведення певної дивідендної політики

В деяких підприємств статутний капітал замінюється пайовим капіталом. Це характерно для кредитних спілок, колективних сільськогосподарських підприємств, споживчих товариств, житлово-будівельних кооперативів, в яких статутний капітал формується за рахунок пайових внесків учасників.

Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві відповідно до установчих документів для здійснення його господарсько-фінансової діяльності [60].

Для покращення та забезпечення розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства на добровільних основах пайовиками можуть вноситися додаткові пайові внески. Під час щорічного розподілу прибутку підприємства за рішенням зборів пайовиків на пайові внески нараховуються дивіденди що можуть бути використані на поповнення паю.

Важливими частиною власного капіталу підприємства є резерви, які можуть бути створені у формі додаткового (капітальні резерви) та резервного капіталу (резерви, створені за рахунок чистого прибутку).

Ще одним важливим елементом власного капіталу є нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Ця позиція балансу відображає або суму прибутку, яка в подальшому буде реінвестована у підприємство, або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку є від'ємною та наводиться в дужках, тобто віднімається при визначенні загальної величини власного капіталу. У цій статті балансу відображується прибуток (збиток), який залишається у підприємства після сплати податків та зборів, виплати дивідендів і резервних відрахувань.

У випадку добровільної ліквідації чи банкрутства підприємств, за нестачі іншого майна для погашення зобов'язань використовуються кошти (майно) які складають статутний капітал.

Право акціонера (учасника) на частину майна підприємства, яка перевищує його внесок у статутний капітал, може бути реалізоване лише в тому випадку, якщо у юридичної особи в процесі ліквідації залишаються активи після задоволення першочергових зобов'язань згідно відповідної черги.

Різницю між номінальною сумою статутного капіталу та фактично внесеною акціонерами (пайовиками) називають неоплаченим капіталом підприємства. У балансі неоплачений капітал відображається наводиться в дужках і віднімається при визначенні розміру власного капіталу.

Статутний капітал акціонерного товариства складається з визначеної кількості акцій однакової номінальної вартості.

Акція – цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує часткову участь у статутному капіталі акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства [18].

Сукупність номінальної вартості усіх випущених акцій акціонерного

товариства (чи внесених вкладів ТОВ) складає його номінальний капітал. Емісія акцій АТ не може перевищувати розмір його статутного капіталу.

Акції можуть бути іменними та на пред'явника, привілейованими та простими. Кожна проста акція АТ надає акціонеру – її власнику однакову сукупність прав, зокрема:

- на частину прибутку акціонерного товариства (дивіденди) ;
- на участь в управлінні товариством (право голосу на загальних зборах товариства) ;
- на отримання інформації про діяльність підприємства;
- переважні права на придбання акцій нової емісії;
- на участь у розподілі ліквідаційної виручки у разі ліквідації підприємства;
- інші права, передбачені законодавством і статутом акціонерного товариства [17].

Акції випускаються в документарній або бездокументарній формі. Акціонерне товариство само вибирає форму емісії цінних паперів, яка затверджується ДКЦПФР при реєстрації випуску цінних паперів.

Резервний капітал підприємства може розглядатися з двох сторін:

- у широкому розумінні резервний капітал включає в себе всі ресурси необхідні для покриття можливих майбутніх збитків підприємства.
- у вузькому розумінні до резервного капіталу належать ресурси підприємства які формуються з чистого прибутку і відображаються за статтею балансу «Резервний капітал».

В професійній економічній літературі застосовується класифікація резервів підприємства за наступними ознаками:

- за джерелами формування;
- за способом відображення у звітності;
- за обов'язковістю створення.

За джерелами формування резерви поділяють на:

- капітальні резерви – формуються за рахунок коштів власників та

інших осіб (відображаються за статтями «додатковий вкладений капітал» та «інший додатковий капітал»);

- резервний капітал, сформований за рахунок чистого прибутку підприємства (резервний капітал у вузькому розумінні) ;

- резерви, які створюються за рахунок збільшення витрат підприємства [13].

За обов'язковістю створення фінансові резерви поділяються на обов'язкові та необов'язкові. Створення обов'язкових регламентується чинними нормами законодавчих актів. Необов'язкові ж формуються з ініціативи керівників підприємства та його акціонерів. До обов'язкових резервів належать резервний капітал і резерв сумнівних боргів. Решта фінансових резервів підприємства, наприклад резерв дивідендів, резерв виконання гарантійних зобов'язань, є необов'язковими.

Зрозуміло, що основне призначення фінансових резервів полягає в захисті капіталу підприємства від непередбачуваних збитків та втрат. Порядок реалізації захисної функції фінансових резервів наведено в додатку А [11].

Підприємство може використовувати для покриття збитків усі види фінансових резервів, а також, у окремих випадках, статутний капітал. Зрозуміло, що насамперед на покриття збитків слід направити нерозподілений прибуток (за його наявності).

За відсутності чи закінчення нерозподіленого прибутку для покриття збитків доцільно використати приховані резерви і резервний капітал, накопичений за рахунок постійних внесків з прибутку підприємства. У разі нестачі і цих джерел на покриття непокритих збитків необхідно використати капітальні резерви (додатковий капітал). Останнім способом покрити збитки підприємства є спроба отримати санаційний прибуток за рахунок зменшення статутного капіталу.

Згідно вітчизняного законодавства на всіх підприємствах, заснованих у формі акціонерного товариства, товариства з додатковою чи обмеженою відповідальністю, має бути накопичений резервний (страховий) капітал.

Розмір резервного капіталу регламентується в статуті підприємства і не може бути меншим 25% статутного капіталу товариства.

Щорічний внесок до резервного капіталу також передбачається засновницькими документами, і не має бути меншим за 5% від суми чистого прибутку.

Для порівняння у Німеччині встановлена мінімальна межа сукупного обсягу резервів: капітальних і тих, що створені за рахунок прибутку. Згідно із Законом про акціонерні товариства (AktG) німецьким підприємствам для формування обов'язкових резервів слід спрямовувати двадцяті частину чистого прибутку. Такі відрахування потрібно здійснювати, поки обсяг сукупних резервів не досягне 10% номінального капіталу товариства [31]. Аналогічний порядок формування резервів діє у Швейцарії, з однією різницею, що мінімальний розмір обов'язкових резервів становить 20% номінального капіталу. Цікавим є те, що створення обов'язкових резервів товариствами з обмеженою відповідальністю законодавствами розвинутих країн, як правило, не регулюється. Це є компетенцією учасників.

Основна частка фінансових резервів формуються за рахунок чистого прибутку в розмірах, зазначених у засновницьких документах та нормативних актах. Фінансові резерви підприємства можуть бути використані на такі цілі:

- погашення збитків;
- виплата боргів під час ліквідаційних процесів;
- виплата дивідендів;
- інші цілі.

До поки підприємство не накопичило мінімально допустимий обсяг резервів, вони можуть використовуватись тільки на покриття збитків.

Рух резервного капіталу підприємства відображено у формі №4 «Звіт про власний капітал підприємства». У цьому ж звіті відображено динаміку зміни обсягів капітальних резервів підприємства.

До так званих капітальних резервів, тобто резервів, які створюються за рахунок капіталу власників включають додатковий капітал. Джерелом

формування додаткового капіталу не є господарська діяльність підприємства. Поняття «Додатковий капітал» відносно недавно почало застосовуватися вітчизняними підприємствами на практиці.

Стандарти бухгалтерського обліку наводять наступне визначення додаткового капіталу – це сума приросту майна підприємства, яка виникла в результаті переоцінки (індексації), безоплатно одержаних необоротних активів та від емісійного доходу. Нормативні акти в Україні не встановлюють жодних обмежень стосовно розміру капітальних резервів підприємства .

В науковій літературі розрізняють додатковий вкладений та інший додатковий капітал.

Додатковий вкладений капітал характеризує суму емісійного доходу, тобто різницю між номінальною і реальною вартістю реалізованих акціонерним товариством акцій.

До іншого додаткового капіталу належить інший внесений акціонерами чи пайовикам капітал, що перевищує статутний капітал, раніше внесений такими засновниками без офіційного прийняття рішення про збільшення розміру статутного капіталу. Природа цього доходу є такою самою, як і емісійного доходу. Окрім цього, до додаткового капіталу доцільно зараховувати суму перевищення курсу емісії конвертованих облігацій над їх номінальною вартістю [31].

До складу вартості безкоштовно отриманих необоротних активів відноситься вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від третіх осіб. Вона вважається додатковим капіталом і зменшується на суму нарахованої амортизації. Зауважимо, що безкоштовно отримані оборотні активи розглядаються як дохід підприємства і не можуть бути додатковим капіталом [23].

Здебільшого на підприємствах додатковий вкладений капітал та інший додатковий капітал використовують на такі основні цілі:

- на покриття збитків балансу, за умови, що на це вже були використані всі інші джерела;

- на збільшення обсягів статутного (або пайового) капіталу;
- на покриття сальдо між фактичним значенням собівартістю вилученого капіталу, та його номінальною вартістю.

Додатковий капітал підприємства забороняється використовувати на збільшення обсягу статутного капіталу підприємства, викуп власних корпоративних прав, якщо в балансі є непокрите збитки та недопустимість розподілу додаткового капіталу з метою виплати дивідендів у грошовій формі.

До числа обов'язкових резервів, які мають бути створені на підприємстві, належить резерв сумнівних боргів, який формується для погашення сумнівної чи безнадійної дебіторської заборгованості.

Нарахування суми резерву показано в балансі у складі інших операційних витрат. Формування резерву сумнівних боргів зменшує суму чистого прибутку підприємства, що опосередковано впливає на розмір власного капіталу.

Суттєву частку в структурі внутрішніх джерел фінансування відіграють також амортизаційні відрахування, особливо на підприємствах, що мають значну частку основних засобів і нематеріальних активів. Однак, при цьому амортизація не збільшує суму власного капіталу підприємства, а лише є засобом його реінвестування. Інші внутрішні джерела не відіграють значної ролі у формуванні власних фінансових ресурсів підприємства.

До складу залучених фінансових ресурсів включають кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги, а також усі види поточних зобов'язань підприємства. До складу позикових фінансових ресурсів входять довгострокові і короткострокові кредити банків, а також інші довгострокові фінансові зобов'язання, пов'язані з залученням позикових засобів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки, та інше [3]. Підприємство, що використовує позиковий капітал (поряд із власним), має вищий фінансовий потенціал свого розвитку і більш широкі можливості приросту рентабельності власного капіталу. Але воно може і втратити свою фінансову стійкість, бо при збільшенні частки позикового капіталу коефіцієнт автономії дорівнюватиме

нулю [5]. Для окремих підприємств одним із зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів може бути безоплатна фінансова допомога. До інших зовнішніх джерел входять безкоштовно отримані підприємством матеріальні та нематеріальні активи, що включаються в склад його балансу. Таким чином як власні, так і залучені фінансові ресурси мають як переваги так і недоліки (табл. 1.5)

Таблиця 1.5

Переваги та недоліки основних джерел фінансування підприємств

	Переваги	Недоліки
Власний капітал	простота залучення, рішення, пов'язані зі збільшенням частки власного капіталу, приймаються фінансовими менеджерами підприємства без необхідності отримання згоди інших суб'єктів господарювання	обмежений обсяг залучення, а відповідно і менше можливостей суттєвого розширення господарської діяльності підприємства за сприятливої кон'юнктури ринку
	високою віддачею за критерієм норми прибутку на вкладений капітал, оскільки не потрібна сплата позикового відсотка, зокрема, за користування кредитом	не використовується потенційна можливість приросту рентабельності власного капіталу шляхом залучення ресурсів позикового капіталу
	зменшенням ризику небезпеки фінансової нестійкості підприємства	
Залучені фінансові ресурси	збільшення фінансового потенціалу підприємства за необхідності суттєвого піднесення темпів зростання обсягів виробництва	складність залучення коштів, оскільки існує залежність від рішень кредиторів, які за будь-яких негативних обставин узагалі можуть відмовити підприємству у коштах
	можливість збільшення приросту рентабельності власного капіталу за рахунок забезпечення розширеного відтворення виробництва	необхідність надання відповідних гарантій, зокрема страхових компаній, інших суб'єктів господарювання, або застави зниження норми прибутку активів, оскільки прибуток підприємства зменшується на суму сплачених відсотків за кредит; зниження фінансової стійкості підприємства

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їх збалансованість і визначення оптимальної структури їхніх джерел. Теоретичний виклад та практичне застосування методів оптимізаційного

інструментарію вибору структури ресурсів, розрізняється в різних вчених і диференціюється в залежності з обраним критерієм оптимізації.

При виборі оптимальної стратегії фінансування слід обрати таку сукупність чітко визначених сум грошових коштів із конкретних джерел, з деталізацією їх як по періодах надходження, так і по періодах повернення, що забезпечить фінансування підприємства в повному обсязі, згідно з визначеними потребами при мінімальних виплатах за користування фінансовими ресурсами та виконанні необхідних умов та обмежень.

1.3. Методичні підходи до проведення аналізу майна та капіталу підприємства

На сьогоднішній день важливу роль відіграє вміння управляти активами підприємства, від цього залежить ефективний розвиток виробництва, отримання максимального прибутку і підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз стану активів на підприємстві є складовою частиною системи фінансово – економічної діагностики та механізму недопущення банкрутства на підприємстві, що включає в себе своєчасне розпізнавання ознак і природи кризи, її локалізацію та розроблення заходів щодо санації.

Для досягнення найкращих результатів діяльності підприємства, необхідно відстежувати і аналізувати динаміку використання активів і вдосконалювати систему планування на підприємстві. Все це зумовлює актуальність проведення аналізу використання активів і підвищує роль такого аналізу в економічному процесі.

З впевненістю можна стверджувати, що фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та ефективності вкладання фінансових ресурсів у активи. Максимізувати фінансові результати підприємства можна за умови раціонального використання всіх видів ресурсів,

недопущення їх перевитрат, втрат на всіх стадіях виробництва та реалізації продукції.

Детально схему аналізу активів та джерел їх фінансування наведено на рисунку 1.5.

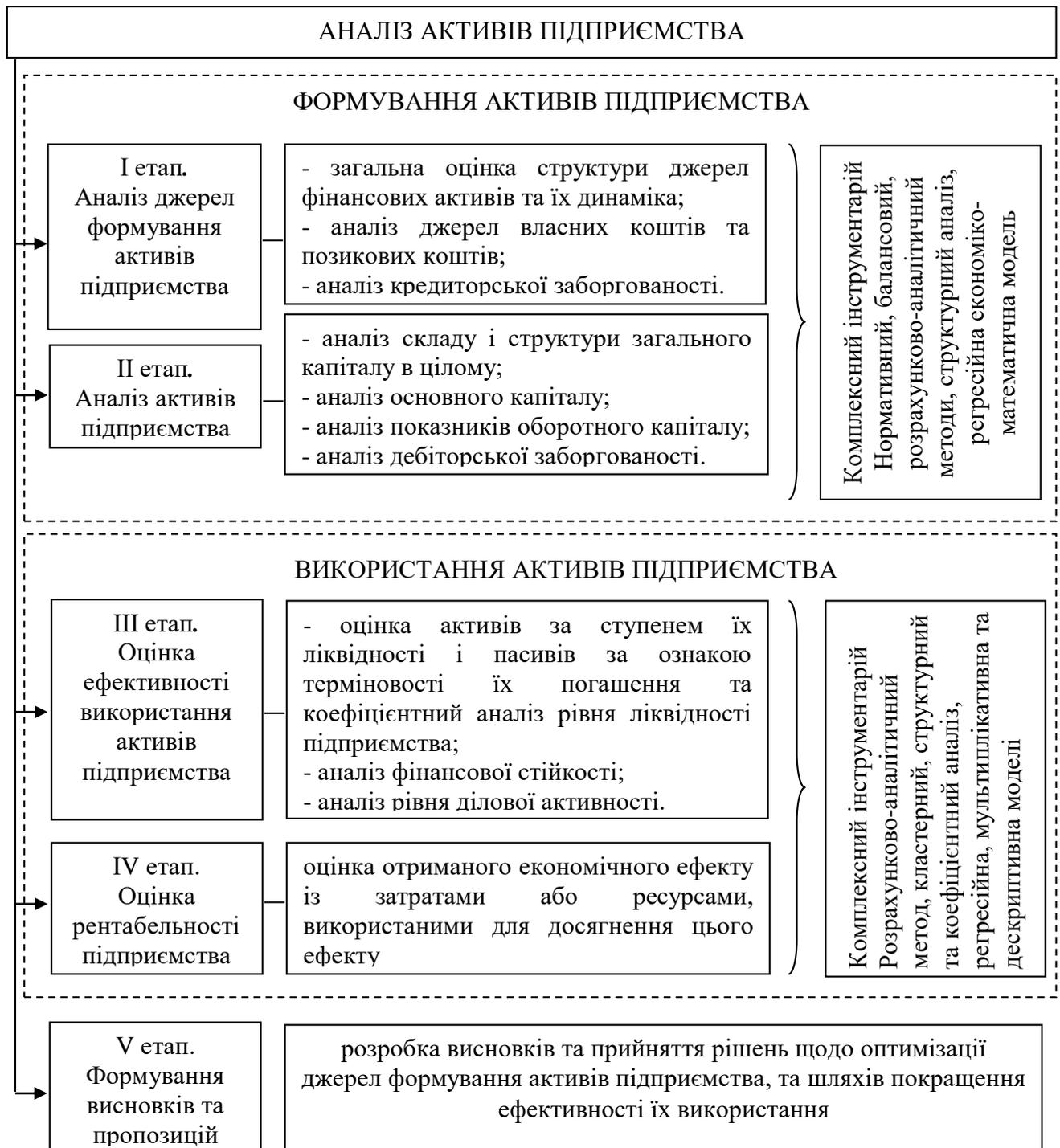

Рис.1.5 Структурно-логічна схема аналізу активів підприємства та джерел

Аналіз динаміки складу і структури майна дає можливість встановити розмір абсолютного та відносного приросту чи зменшення всього майна підприємства і окремих його видів. Приріст (зменшення) активу свідчить про розширення (звуження) діяльності підприємства.

Аналізуючи причини збільшення вартості майна підприємства, необхідно враховувати вплив інфляції, високий рівень якої приводить до значних відхилень номінальних даних балансового звіту від реальних.

Скорочування господарської діяльності може бути визвано скороченням платоспроможного попиту на товари, роботи та послуги даного підприємства, обмеженням доступу на ринки сировини, матеріалів, напівфабрикатів, або включенням в активний господарський оборот дочірніх підприємств за рахунок материнської компанії. Зміни структури майна створює певні можливості для основної (операційної) діяльності і впливає на обертання сукупних активів.

Найбільш загальну структуру активів характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів.

Значення даного показника в значній ступені обумовлено галузевими особливостями кругообігу засобів підприємства. В ході внутрішнього аналізу структури активів слід виявити причини різкої зміни коефіцієнта (коли це має місце) за звітний період.

Показники структурної динаміки відображають частку участі кожного виду майна в загальній зміні сукупних активів. Їх аналіз дозволяє зробити висновок про те, в які активи вкладені знов залучені фінансові ресурси чи які активи зменшились за рахунок відтоку фінансових ресурсів. Ключовим показником першого етапу аналізу фінансового стану підприємства є співставлення темпів зростання обороту (обсягу продаж) з темпами зростання обсягу сукупних активів. Коли перший показник вищий за другий, можна зробити висновок, що підприємство правильно, раціонально регулює активи.

Таким чином, в активі балансу відображаються, з одного боку, виробничий потенціал, який забезпечує можливий для здійснення основної

(операційної) діяльності підприємства, а з іншого боку, активи, які створюють умови для здійснення інвестиційної і фінансової діяльності. Ці види діяльності тісно взаємопов'язані. Тому після загальної оцінки динаміки складу та структури майна необхідно детально оцінити стан, рух і причини зміни кожного виду майна підприємства.

Зростання потреби підприємств в капіталі, розгортання конкурентної боротьби за обмежені ресурси фінансового ринку, необхідність їх здешевлення для підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, зниження рівня ризиків актуалізували розширення сфер застосування аналітичного обґрунтування рішень в управлінні капіталом підприємства.

Успішна діяльність будь-якого підприємства неможлива без ефективного управління джерелами фінансування. Вони мають створити передумови для стабільного процесу виробництва та його постійного зростання, що визначає конкурентоспроможність підприємства на ринку. У системі управління діяльністю будь-якого підприємства невід'ємною ланкою є управління капіталом, та забезпечення підприємства необхідною кількістю ресурсів. Позитивний фінансовий результат підприємства залежить від правильності формування джерел фінансових активів та ефективності їх використання.

Метою проведення фінансового аналізу джерел фінансування активів підприємства є пошук шляхів підвищення оперативності та ефективності використання власного та позикового капіталу підприємства, систематизація завдань та побудова алгоритму управління джерелами фінансування, для отримання чіткого та точного результату аналізу, з метою забезпечення усунення недоліків в управлінні та обліку капіталу підприємства.

Для досягнення цієї мети перед аналітиками постають такі завдання:

– аналіз структури за джерелами формування ресурсів (співвідношення власного капіталу та зобов'язань);

- визначення розміру власного капіталу, його структури та достатності;
- дослідження та оцінка обґрунтованості розподілу прибутку;
- аналіз структури зобов'язань з позиції витратності та стабільності ресурсної бази;
- оцінка ділової активності підприємства, щодо залучення ресурсів;
- розроблення прогнозу конкурентоспроможності та фінансового потенціалу підприємства.

Організаційна інформація щодо проведення аналізу ефективності використання власного та позикового капіталу зображена на рисунку 1.6.

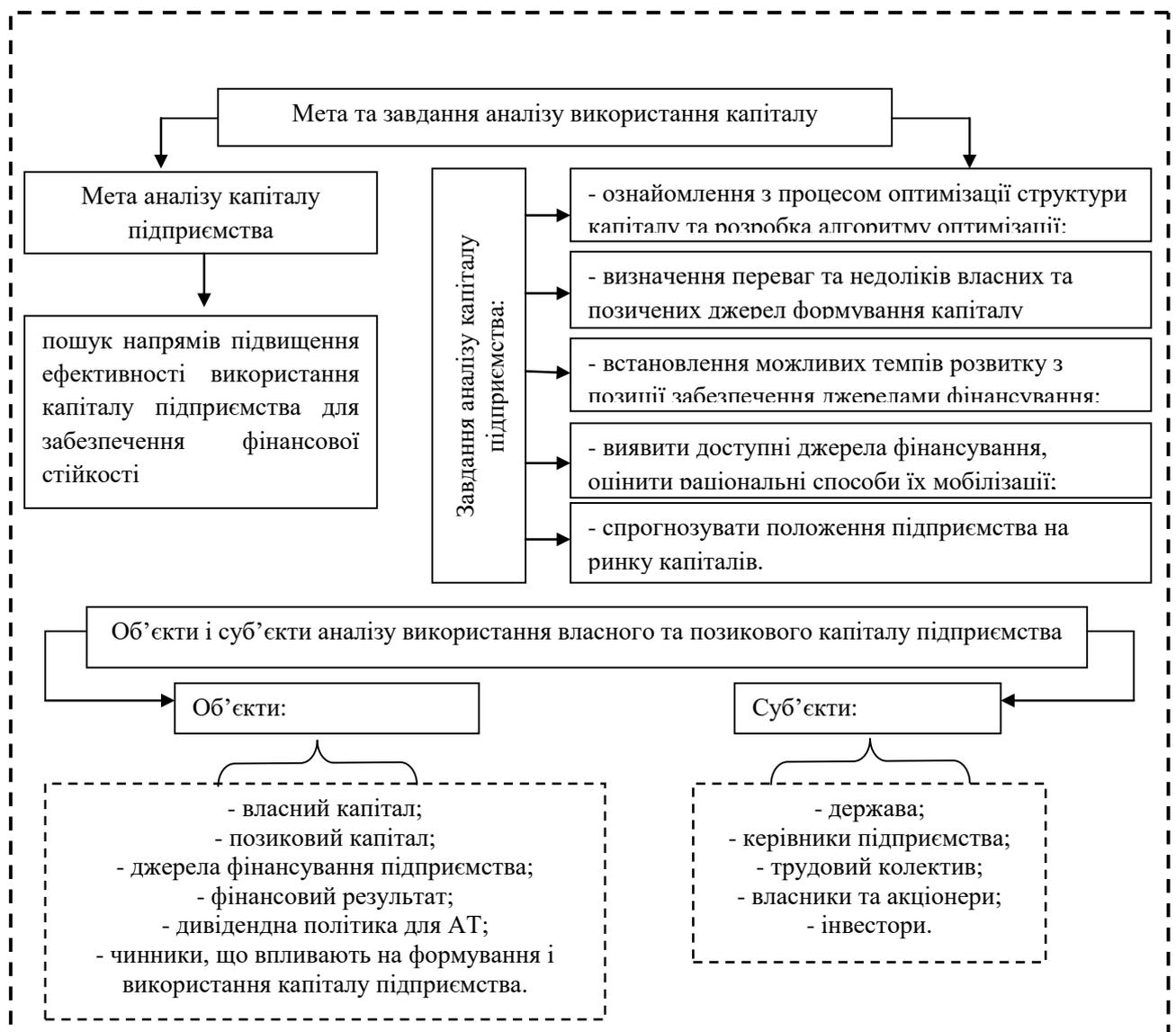

Рис. 1.6 Організаційно-інформаційна модель аналізу ефективності використання власного та позикового капіталу підприємства.

Фінансові відносини підприємства виникають тоді, коли на грошовій основі відбувається формування власного капіталу підприємства, його прибутків, залучення позичкових джерел фінансування господарської діяльності, розподіл прибутків, що утворюються в результаті цієї діяльності, їх використання на цілі розвитку підприємства.

Фінансові ресурси, сформовані підприємством, забезпечують виробництво продукції, інвестиційну діяльність, формування оборотних активів, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансово-кредитними установами, кредиторами, постачальниками та персоналом, здійснення міжгосподарських розрахунків.

Розмір та структура джерел формування активів залежить від масштабів виробництва та його ефективності. Відношення між розміром джерел фінансування і обсягом виробництва є двояким, оскільки основоположним фактором зміни обсягів виробництва є коливання величини фінансових ресурсів, та навпаки. Наприклад, недостатній розмір джерел фінансування призводить до зменшення обсягів виробництва та унеможливорює його розширення, знижує рівень використання виробничих потужностей, матеріальних, трудових та іншими ресурсів і, як наслідок, до ще більшого скорочення джерел фінансування активів.

На сьогоднішній день немає єдиного підходу до аналізу джерел фінансування активів. Саме тому вчені, підприємці та аналітики постійно шукають найбільш простий та ефективний шлях для дослідження капіталу підприємства.

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного підходу до трактування даного поняття. Узагальнюючи визначення економічної сутності фінансових ресурсів дані вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами, правомірно відмітити два основні підходи, які базуються на розподільчій та відтворювальній концепціях фінансів. Прихильники першого підходу відстоюють позицію існування фінансів на

стадії розподілу та перерозподілу вартості сукупного суспільного продукту і національного доходу, а їх основними функціями є розподільча та контрольна. Інша група науковців відносить існування фінансів до всіх стадій відтворювального процесу, включаючи стадії виробництва товарів та їх обміну [1]. Не зважаючи на розбіжність у підходах, науковці єдині в твердженні про важливість джерел фінансування активів у забезпеченні ефективності господарської діяльності суб'єктів господарювання. Власний та позиковий капітал що формується на рівні підприємств, забезпечує можливість виробництва продукції, інвестування, створення фондів економічного стимулювання, виконання зобов'язань перед бюджетом, постачальниками та працівниками.

Структура та розмір джерел фінансування залежить від обсягу виробництва та його ефективності. Зв'язок між розміром власного та позикового капіталу і обсягом виробництва є двояким, оскільки основним регламентуючим фактором розширення виробництва є величина фінансових ресурсів, як і навпаки. Недостатній розмір фінансових ресурсів веде до скорочення обсягу виробництва, зниження рівня використання виробничих потужностей, недостатнього забезпечення матеріальними, трудовими та іншими ресурсами і, як наслідок, до ще більшого скорочення фінансових ресурсів. Достатній розмір фінансових ресурсів забезпечує: фінансову стійкість, платоспроможність, стабілізацію обсягів виробництва, а також можливість його розширення, високий рівень використання виробничих потужностей, достатній рівень забезпечення матеріальними ресурсами.

Надлишковий обсяг джерел фінансування активів підприємства сприяє тенденції збільшення обсягів виробництва, розширення наявного асортименту продукції та освоєння нових видів, повного використання наявних виробничих потужностей, повного забезпечення підприємства необхідними товарно-матеріальними цінностями, що забезпечить зростання об'ємів джерел фінансування, проте може також вести до перевитрат і недоцільного їх використання та до скорочення обсягів виробництва [2]. У зв'язку з цим

управління власним та позиковим капіталом підприємства є необхідною умовою забезпечення ефективного його функціонування. Рівень ефективності управління капіталом, в свою чергу, залежить від якості організації процесу його аналізу.

Ретельне дослідження джерел формування фінансових ресурсів підприємства, їх динаміки руху дозволяє виявити зміни в структурі капіталу, причини та наслідки цих змін, дозволяє побачити рівень забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами та залежності від зовнішніх позичальників.

Більшість вчених у своїх дослідженнях акцентують увагу на деталізації аналізу стану активів, однак, на мою думку, більш доцільно спершу вдосконалити методіку аналізу джерел формування фінансових ресурсів, адже стан підприємства напряду залежить від ефективності формування, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства.

Тому, дослідження структури та динаміки руху пасивів, визначення і аналіз тенденції зміни розміру їх складових, встановлення причинно-наслідкових зв'язків їх структурних змін, виявлення оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, структуризація пасивів і визначення питомої ваги їх складових у розділах пасивів та валюті балансу є важливим і невід'ємним етапом аналізу господарської діяльності підприємства, зокрема, в частині визначення його фінансового стану [60].

Аналіз фінансових ресурсів підприємства – важливий елемент загальної системи управління підприємством, це система способів опрацювання, трансформації та використання інформації з метою забезпечення його конкурентоспроможності. В цілому проведення аналізу дає можливість якісно оцінити управлінські рішення, визначити вичерпність і достовірність інформаційного забезпечення для їх обґрунтування, виявити можливість та оцінити ризик господарського чи фінансового маневру, дати характеристику стратегії і тактики функціонування суб'єкта господарювання.

В процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства вирішується ряд важливих завдань, таких як:

- загальна оціна підприємства фінансовими ресурсами;
- виявлення оптимального розміру, складу та структури фінансових ресурсів;
- аналіз ефективності використання та розміщення фінансових ресурсів;
- обґрунтування фінансової стійкості підприємства;
- визначення впливу факторів на процес формування і використання фінансових ресурсів;
- аналіз темпів змін фінансового забезпечення підприємства та їх напрямів;
- виявлення та мобілізація резервів підвищення ефективності управління;
- розробка проекту управлінського рішення для усунення виявлених недоліків та освоєння резервів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

Доцільно відмітити, що в процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства завдання мають бути узгоджені між собою задля забезпечення найбільшого ефекту.

Аналіз фінансових ресурсів необхідно проводити в межах технологічного процесу, згідно якого в процесі перетворення первинної облікової інформації формуються вихідні показники та оптимальні напрямки їх використання, які в свою чергу складають основу інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами.

При прийнятті перспективних управлінських рішень у сфері формування активів підприємства виникає необхідність враховувати вплив всіх внутрішніх і зовнішніх факторів, що дозволяє забезпечувати сумісність стратегічних і тактичних цілей з можливостями підприємства, знизити

вартість та визначити оптимальне співвідношення ресурсів, керувати рівнем фінансового ризику, впливати на рівень потреби в додатковому капіталі

Для проведення якісної оцінки фінансових ресурсів підприємства та виявлення можливостей підвищення ефективності їх формування й використання можуть застосовуватися наступні методи аналізу:

- класичні методи аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу – ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих та складних відсотків, дисконтування;

- традиційні методи економічної статистики – середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки показників у динаміці;

- методи математичної статистики вивчення зв'язків – кореляційний, регресивний, дискримінантний, дисперсійний, факторний, коваріаційний аналізи та ін.;

- економетричні методи – матричні, теорії міжгалузевого балансу [62].

Дослідження джерел формування фінансових ресурсів підприємства з використанням вище перелічених методів дозволяє виявити зміни в структурі капіталу, причини та наслідки цих змін, дозволяє побачити рівень забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами та залежності від зовнішніх позичальників.

Основним джерелом інформації при проведенні аналізу джерел фінансування активів підприємства є форма № 1 «Баланс» та форма № 2 «Звіт про фінансові результати».

При компетентному дослідженні бухгалтерського балансу можна знайти відповіді на такі запитання:

- загальний обсяг фінансових ресурсів, їх структура і динаміка;
- джерела формування активів підприємства – пасив балансу;
- напрями використання активів балансу.

У ході аналізу характеристики стану капіталу підприємства застосовуються показники визначення ефективності використання капіталу (фінансові коефіцієнти).

Ефективність використання капіталу характеризується наступними показниками:

- коефіцієнтом оборотності капіталу ($K_{об}$)

$$K_{об} = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість капіталу}} \quad (1.1)$$

- зворотний показник коефіцієнту оборотності капіталу називається капіталоемністю ($K_{е}$)

$$K_{е} = \frac{\text{Середньорічна вартість капіталу}}{\text{Чиста виручка від реалізації}} \quad (1.2)$$

- тривалістю одного обороту.

$$T_{об} = \frac{Д}{K_{об}} \quad (1.3)$$

де $Д$ – кількість календарних днів в аналізованому періоді (рік - 360 днів, квартал - 90, місяць - 30 днів).

При дослідженні аналізу стану власних фінансових ресурсів особлива увага приділяється аналізу факторів зміни рентабельності власного капіталу; динаміки, складу та структури джерел формування капіталу, в тому числі власного. Актуальними також є питання щодо характеристики складових власного капіталу, його оборотності та ефекту фінансового важеля. Велике значення факторів зміни рентабельності власного капіталу зумовлене пропорційним зв'язком між рентабельністю, як головним вартісним

показником ефективності виробництва, та оптимальним використанням фінансових ресурсів в процесі господарської діяльності підприємства.

Загалом можна стверджувати, що аналіз формування та використання фінансових ресурсів підприємства правомірно визначити основою прийняття управлінських рішень у напрямі підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. При цьому проведення аналізу повинне мати систематичний характер з метою забезпечення можливості своєчасного та оперативного реагування суб'єкта господарської діяльності на зміни ринкової кон'юнктури.

Незалежно від виду діяльності підприємства, фінансові ресурси є найціннішим його активом, який, перебуваючи у постійному обороті, забезпечує операційну, інвестиційну та фінансову діяльність підприємства. Велике значення та роль фінансових ресурсів для функціонування підприємства зумовлює необхідність в своєчасному та компетентному аналізі джерел формування та використання капіталу підприємства.

Підвищення ефективності аналізу фінансових ресурсів зумовлено розвитком науково обґрунтованих технологій аналізу, що ґрунтуються на виявленні методів формування і обробки інформації стосовно фінансових ресурсів підприємства з метою отримання об'єктивної оцінки фінансового стану, тенденцій розвитку та виявлення резервів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

Отже, проаналізувавши підходи до трактування категорії «активи» в нормативних документах України, слід відмітити, що законодавчі документи, які регулюють бухгалтерський облік, не використовують поняття «майно», проте це поняття наявне в господарському та цивільному законодавстві.

Між вітчизняними науковцями також відсутня єдність щодо трактування категорії «активи». У економічних словниках актив розглядається як власність суб'єкта господарювання. У бухгалтерських джерелах актив визначають як майно, що належить підприємству або ж як ресурси, які перебувають під контролем суб'єкта господарювання. Вважаємо, що

трактування активів як власності та майна тотожні, адже відображають відносити власності.

В результаті проведеного дослідження встановлено характерні ознаки майна:

- 1) об'єкти як матеріальні, так і нематеріальні над якими встановлений контроль власників (учасників) підприємства та вони здійснюють ним управління;
- 2) активи виникли в результаті минулих подій;
- 3) власники підприємства очікують отримання економічних вигід від використання цих активів.

Невід'ємним компонентом системи управління майном підприємства є аналіз, який забезпечує обґрунтованість прийнятих рішень в фінансово-економічній сфері. Саме фінансовий аналіз як система спеціальних знань, що дозволяє накопичувати, трансформувати і обробляти інформацію фінансового характеру та оцінювати результати її обробки. Аналіз майна підприємства передбачає проведення аналізу складу майна та його структури, вивчення джерел формування майна, зміни складових майна і джерел його формування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МАЙНА АТ «ПОЛТАВАХОЛОД» ТА ДЖЕРЕЛ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Полтавахолод»

Об'єктом дослідження є акціонерне товариство «Полтавахолод».

На початку діяльності підприємство, відкрите акціонерне товариство «Полтавахолод», ще з 1944 року, перебувало у держрезерві, до якого входили холодильники, хлібопункт, тобто зберігались державні резерви зерна, круп, м'яса, масла.

10 січня 1945 року розпочалося будівництво холодильного складу, а 18 листопада 1950 року його було прийнято в експлуатацію.

28 грудня 1977 року побудований цех морозива. Робота починалася на трьох лініях, морозиво виготовляли у картонних і вафельних стаканчиках. В 1986 році встановили італійську лінію «Дербі – 300», за допомогою якої ввели до випуску новий вид морозива – на паличці в глазурі. Тоді підприємство випускало приблизно 10 – 12 тон морозива. У 1992 було розпочато роботу по підвищенні якості упаковки морозива та розширенню асортименту. У 1996 році підприємство дещо розширилося запустивши в експлуатацію холодильник на 5 тис. тон в місті Кременчук.

ВАТ «Полтавахолод» засноване 12 липня 1996 р. Фондом державного майна України, а саме перетворивши державне підприємство «Полтавахолод» у відкрите акціонерне товариство згідно законів України. Наразі у статутному фонді державної частки немає [10].

Найменування – Публічне акціонерне товариство «Полтавахолод» підприємство отримало з 2012 року, а вже протоколом від 27 липня 2021 року, згідно рішення загальних зборів акціонерів Товариства, знову змінило своє найменування з на Акціонерне товариство «Полтавахолод» у зв'язку з

приведенням Статуту у відповідність до Закону України «Про акціонерні Товариства». Тип Товариства – приватне акціонерне товариство.

З 1997 року була введена в експлуатацію італійська лінія ексклюзивного типу по виробництву двошарового морозива – «Зурікс», а у 1999 році прийнята лінія по виробництву морозива в брикетах.

Наразі працюють 5 ліній, за допомогою якого виробляють: одношарове, двошарове морозиво типу «сандвіч» чотирьох видів, морозиво в шоколадній глазурі, вагове тощо.

АТ «Полтавахолод» є юридичною особою, має рахунки в банківських установах: розрахунковий, валютний та інші, печатки та штампи зі своїм повним найменуванням, та здійснює свою діяльність згідно Статуту та у відповідності до норм чинного законодавства України.

Основною метою діяльності є отримання прибутку через здійснення виробничої, комерційної, посередницької діяльності та інших, відповідно до чинного законодавства і Статуту, розподіляючи його між фондами та акціонерами Товариства. Предметом діяльності АТ «Полтавахолод» є [11]:

1) організація господарських зв'язків між суб'єктами господарювання, організаціями, установами і громадянами щодо виробництва і реалізації продукції, здійснення посередницьких послуг для фірм щодо реалізації їх товарів, представлення інтересів організацій, фірм чи приватних осіб України та інших країн, на комерційних умовах;

2) виробництво, переробка та реалізація продукції сільського господарства, у сферах рослинництва, тваринництва, птахівництва, також виробництво товарів з власної, покупної та давальницької сировини;

3) оптова і роздрібна торгівля продуктами харчування, харчовими добавками, напоями, парфумами, косметичними виробами, промисловою продукцією, автомобілями, всіма іншими товарними групами на території України та за її межами;

4) торгівельно-закупівельна та торгівельно-посередницька діяльність;

5) створення власної торговельної мережі;

- б) діяльність в сфері громадського харчування: утримання їдалень, кафе, барів, інтернет-кафе та інтернет-барів, ресторанів тощо;
- 7) організація митних ліцензійних складів та магазинів безмитної торгівлі;
- 8) посередництво в торгівлі продуктами харчування, напоями (також алкогольними), тютюновими виробами;
- 9) виробництво та реалізація морозива;
- 10) виробництво та реалізація маргарину і подібних харчових жирів;
- 11) виробництво та реалізація сухарів, печива, пирогів і тістечок тривалого зберігання;
- 12) виробництво та реалізація макаронних виробів;
- 13) виробництво та реалізація прянощів та приправ;
- 14) виробництво та реалізація інших харчових продуктів;
- 15) переробка молока, виробництво та реалізація масла та сиру;
- 16) зберігання продукції на складах та інше [11].

Середня кількість працівників за 2021 рік – 195 осіб, за 2020 рік – 215 особа, 2019 рік склала 199 осіб, що свідчить про збільшення на 16 осіб у 2020 році, та зменшення на 20 осіб у 2021 році.

Основними видами діяльності АТ «Полтавахолод» є виробництво морозива, маргарину, закусок, десертів, масла та сиру [11].

Досвід роботи у виробництві морозива АТ «Полтавахолод» досить значний, понад 30 років, впродовж цього періоду підприємство є лідером щодо якості продукції серед вітчизняних виробників, також не на останньому місці серед тих підприємств в яких застосовують сучасні технології та використовують нові види сировини.

АТ «Полтавахолод» виробляє і реалізує: морозиво «Арлекіно», «Ялинка», «Лідер», «Полтавське з горіхами», «Сандвіч», «Сімейне», «Факел», «Каштан»; торти, кекси; масло «Селянське»; молоко сухе; жир кокосовий; емульгатор.

Також до переліку морозива цього підприємства відноситься те яке вироблене за рецептурою та технологіями, робітниками. Це морозиво

«Полтавське» – у шоколадній глазури з горіхами, «Арлекіно», «Сендвіч» – з родзинками у ромі. Вся продукція сертифікована згідно міжнародних стандартів.

Основною молочною сировиною є незбиране молоко, АТ «Полтавахолод» закуповує його в основному в Полтавській області, зокрема в Полтавському, Котелевському, Диканському, Решетилівському районі. Схему напрямів використання і переробки сировини представлено у таблиці 2.1 [11].

Таблиця 2.1

Схема напрямів використання і переробки сировини

Сировина	Морозиво шломбір «Сімейне»	Морозиво «Полтавське з горіхами»	Морозиво вершкове «Ялинка»	Морозиво вершкове «Каштан» у шоколадній глазури	Морозиво молочне з комбінованим складом сировини «Лідер»
1	2	3	4	5	6
Молоко незбиране	*	*	*		
Вершки	*		*		
Масло селянське вершкове	*	*		*	
Молоко знежирене згущене з цукром	*		*		
Вершки сухі		*			
Сухе знежирене молоко		*	*	*	*
Сир знежирений					*
Молоко незбиране сухе				*	*
Жир рослинний				*	*
Цукор	*	*	*	*	*
Ванілін	*	*		*	*
Стабілізаційна система «Макгель»	*	*	*	*	*
Вода	*	*	*	*	*
Шоколадна глазур		*		*	
Фруктозний сироп					*

Реалізація готової продукції АТ «Полтавахолод» здійснюється через торговельну мережу міста Полтава і Полтавської області. Підприємство має спеціальні ліцензії та дозволи на право здійснення підприємницької діяльності.

АТ «Полтавахолод» відокремлених підрозділів та філій не має.

Очолує АТ «Полтавахолод» генеральний директор, далі всі функціональні обов'язки поділяються на п'ять підрозділів.

1. Головний бухгалтер.
2. Головний інженер.
3. Відділ логістики.
4. Планово-економічний відділ.
5. Відділ кадрів.

Кожному з вищезазначених підрозділів відводяться свої функції та обов'язки. Головний бухгалтер розпоряджається касою підприємства та керує бухгалтерією в цілому. Головний інженер відповідає за виробництво, оснащення, транспортні цехи, слюсарську майстерню та котельню. Відділ логістики зосереджений на зберіганні продукції та її збуті. Планово-економічний відділ проводить фінансово-економічне планування роботи підприємства, розробляє заходи щодо виявлення і використання резервів виробництва з метою досягнення найбільшої економічної ефективності. Відділ кадрів проводить здійснюють виконавчі, розпорядчі, контролюючі та координаційні функції в сфері управління персоналом.

Організаційну структуру підприємства наведено у додатку А.

Перспективні плани розвитку АТ «Полтавахолод» полягають у збільшенні обсягів виробництва, залученні нових клієнтів, покращенні якості робіт. Потреби ринку збуту задовольняється шляхом застосування новітніх технологій у виробництві в морозиві, закусках, десертах та інших продуктах харчування, за допомогою кваліфікованого персоналу, та базується на підвищенні якості, культури виробництва [11].

Конкурентне середовище у виробництві морозива в Україні досить велике. За роки незалежності України кількість виробників у галузі морозива значно скоротилося, в наслідок жорсткої конкуренції, з більш ніж 150 в 1990 – х до близько 50 – 60 у наш час. При цьому лідерами за обсягами продажів є.

1. Житомирська область з найбільшим підприємством АТ «Житомирський маслозавод» (ТМ «Рудь»);

2. Дніпропетровська область з масовою часткою виробництва компанії «Ласунка»;

3. Львівська область з АТ «Львівський холодокомбінат» (ТМ «Лімо»);

4. Кіровоградська область з лідером ТОВ «Ласка»;

5. Донецька область, представлена ПрАТ «Геркулес» та АТ «Вінтер».

Щоб залишатися затребуваними, компанії змушені постійно розширювати асортимент продукції, виготовляючи нові види морозива, та ретельно слідкувати за якістю продукції та підвищувати її за рахунок використання натуральних і безпечних інгредієнтів.

Газета «Сьогодні» запропонувала своїм читачам проголосувати за улюблену марку цього лакомства і відповідно до результатів опитування у розділі «Виробник морозива» сформувалася п'ятірка лідерів.

1. ТМ «Рудь».

2. ТМ «Ажур».

3. ТМ «Три ведмеді».

4. ТМ «Геркулес».

5. ТМ «Ласунка» [12].

Оскільки конкуренція досить велика, то АТ «Полтавахолод» потрібно направити всі свої сили для удосконалення продукції, випуску нових позицій, посилення позицій на ринку Полтави та Полтавської області та вихід за їх межі. В перспективі підприємство робить ставку на підвищення якості продукції за допомогою поліпшення умов постачання і зберігання морозива, закусок, десертів та іншої продукції, на створення абсолютно нових їх видів, за допомогою креативних ідей, вдаливих назв і сучасної упаковки, розраховану як на оптового, так і на кінцевого покупця.

Переважна більшість продукції – морозиво, така група товарів є сезонною, існує велика кількість сильних конкурентів, які постійно розвиваються і пропонують все більший асортимент (рис. 2.1). Також важливою складовою для цього бізнесу є правильна технологія виробництва, зберігання та транспортування товару, не менш важливим є якість сировини.

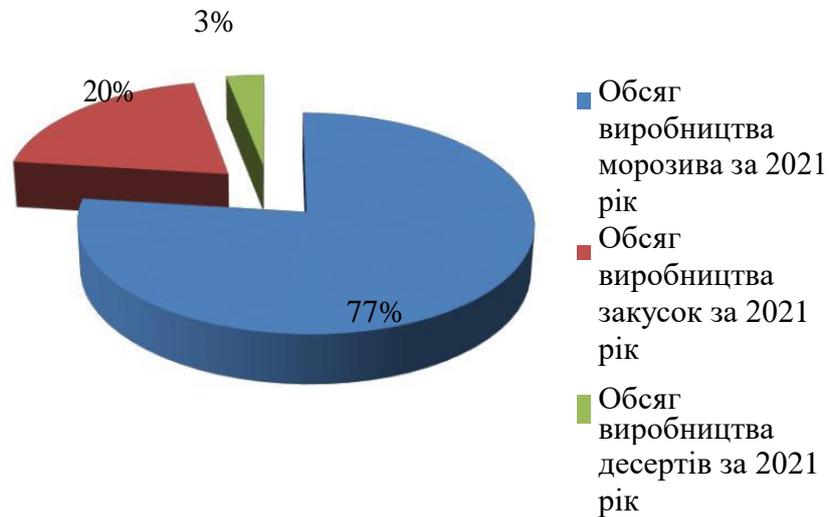

Рис. 2.1. Співвідношення видів продукції підприємства АТ «Полтавахолод» у 2021 році.

Оскільки АТ «Полтавахолод» є виробничим підприємством, то надзвичайно важливим аспектом його діяльності є аналіз майнового стану.

2.2. Аналіз динаміки, структури та ефективності використання майна підприємства

Майновий стан – одна з найбільш важливих характеристик основної діяльності підприємства. Дана сторона економічної діяльності підприємства зазнає впливу з боку багатьох факторів, у числі яких знаходиться і такий, що визначається співвідношенням між необоротними і оборотними активами підприємства. Ціль аналізу майна підприємства – дослідження абсолютних і відносних змін статей активу балансу за певний період, відстеження тенденцій їх змін та визначення джерел їх фінансування.

Аналіз майна підприємства є важливою складовою фінансового аналізу, оскільки надає інформацію про стан та ефективне використання активів підприємства. Основні завдання аналізу майна підприємства включають:

1. Дослідження складу, динаміки і структури майна підприємства: При цьому аналізуються основні фонди та оборотні активи підприємства.

Дослідження складу майна дозволяє встановити пропорцію між різними категоріями активів та їх вагомість у загальній структурі майна. Динаміка майна показує зміни вартості активів протягом певного періоду, аналіз структури майна розкриває, наскільки розумно та ефективно розподілені активи в підприємстві.

2. Аналіз стану майна підприємства: Цей аспект аналізу дозволяє оцінити якість та ефективність майна підприємства. Оцінюються фізичний стан активів, наявність зносу, амортизаційні втрати, а також оцінка можливості подальшого використання та ремонту активів.

3. Оцінка складу і джерел утворення майна підприємства: Це оцінка розподілу активів за їхнім походженням. Джерела утворення майна можуть включати капіталовкладення власників, кредитні ресурси, прибуток підприємства та інші джерела. Оцінка складу і джерел утворення майна дає уявлення про фінансову стійкість та залежність від зовнішніх джерел фінансування.

4. Визначення ефективності фінансування і використання майна підприємства: Цей аспект аналізу дозволяє оцінити ефективність використання активів підприємства та ефективність використання фінансових ресурсів для їх покриття. Аналізується рентабельність активів, показники поворотності майна, а також оцінюється співвідношення вартості майна та його доходності.

Загалом, аналіз майна підприємства дає можливість оцінити фінансове становище підприємства, його конкурентоспроможність та ефективність використання активів для досягнення поставлених цілей. Дослідження структури та динаміки майна підприємства проводиться за допомогою агрегованого балансу підприємства, який дозволяє всебічно проаналізувати та оцінити структуру капіталу складу джерел формування майна підприємства, розміщення коштів в активах підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Агрегований баланс АТ «Полтавахолод»

Активи	2019-й рік		2020-й рік		Відхилення (+,-) в		Темп зростання, %	2020-й рік		2021-й рік		Відхилення (+,-) в		Темп зростання, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Необоротні активи (1095)	4 892	21,14	7 089	20,07	2 197	-1,07	144,91	7 089	20,07	6 559	11,65	-530	-8,42	92,52
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи (1000+...+1020)	4 867	21,14	7 071	20,07	3 796	-1,07	144,91	7 071	20,07	6 541	11,62	-530	-8,42	92,52
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції (1030+...+1035)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
1.3. Відстрочені податкові активи (1045)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість (1040+1050+...+1090)	25,00	0,00	17,00	0,00	-8	0,00	68,00	17,00	0,00	18,00	0,00	1	0,00	105,88
2. Оборотні активи (1195)	18 247	78,86	28 225	79,93	9 978	1,08	154,68	28 225	79,93	49 755	88,35	21 530	8,43	176,28
2.1. Запаси (1100+1110)	8 609	37,20	13 200	37,38	4 591	0,18	153,33	13 200	37,38	8 186	14,54	-5 014	-22,84	62,02
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+...+1155)	9 629	41,61	15 010	42,50	5 381	0,90	155,88	15 010	42,50	41 247	73,24	26 237	30,74	274,80
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	9	0,00	3	0,00	-6,00	0,00	33,33	3	0,00	40	0,07	37	0,07	1 333,33
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	0,00	0,00	12	0,00	12	0,00	-	12	0,00	282	0,50	270	0,50	2350,00
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
Всього майна (1300)	23 142	100,00	35 314	100,00	12 172	-	1,53	35 314	100,00	56 314	100,00	21 000	-	159,47

Продовження табл. 2.2

ПАСИВ	2019-й рік		2020-й рік		Відхилення (+,-) в		Темп зростання, %	2020-й рік		2021-й рік		Відхилення (+,-) в		Темп зростання, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Власний капітал (1495)	13 413	57,96	14 326	40,00	913	-17,96	1,06	14 326	40,00	18 642	33,10	4 316	-6,90	130,13
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	9 729	42,04	20 988	59,00	11 259	16,96	215,73	20 988	59,00	37 672	66,90	16 684	7,90	179,49
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	3 200	13,83	9 851	27,00	6 651	13,17	307,84	9 851	27,00	9 000	15,98	-851	-11,02	91,36
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	5 993	25,90	9 521	26,00	3 528	0,10	158,87	9 521	26,00	22 952	40,76	13 431	14,76	241,07
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	536	2,32	1 539	4,00	1 003	1,68	287,13	1 539	4,00	5 720	10,16	4 181	6,16	371,67
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
Всього капіталу (1900)	23 142	100,00	35 314	100,00	12 172	-	1,53	35 314	100,00	56 314	100,00	21 000	-	159,47

Отже, в цілому спостерігається позитивна динаміка вартості майна АТ «Полтавахолод». Так, у 2020 році в порівнянні з 2019 майно підприємства АТ «Полтавахолод» зросло на 12172 тис. грн., а у 2021 році зросло ще на 21000 тис. грн. В обох розрахункових періодах воно зростало, в першому за рахунок зростання як оборотних так і не оборотних активів, а у другому, за рахунок оборотних активів (рис. 2.2).

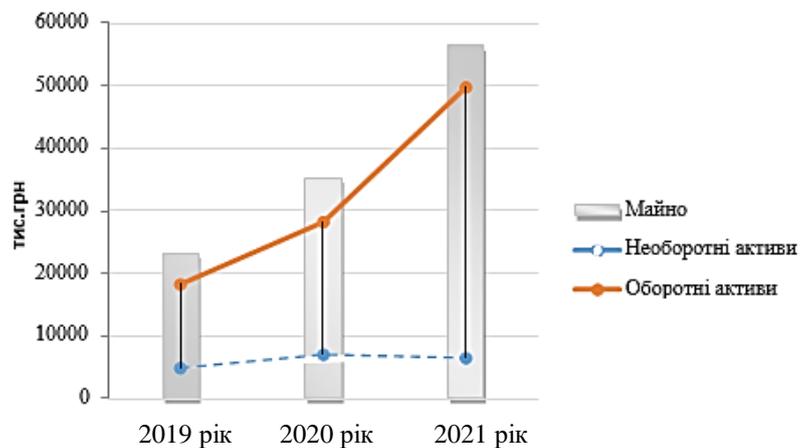

Рис. 2.2 Динаміка майна АТ «Полтавахолод» за 2019 -2021 рр.

В цілому по підприємству за 3 роки переважали оборотні активи їх частка по відношенню до необоротних збільшувалась протягом трьох років. Так оборотні активи становлять 12 – 22 %, а оборотні – 78 – 88 % (рис. 2.3).

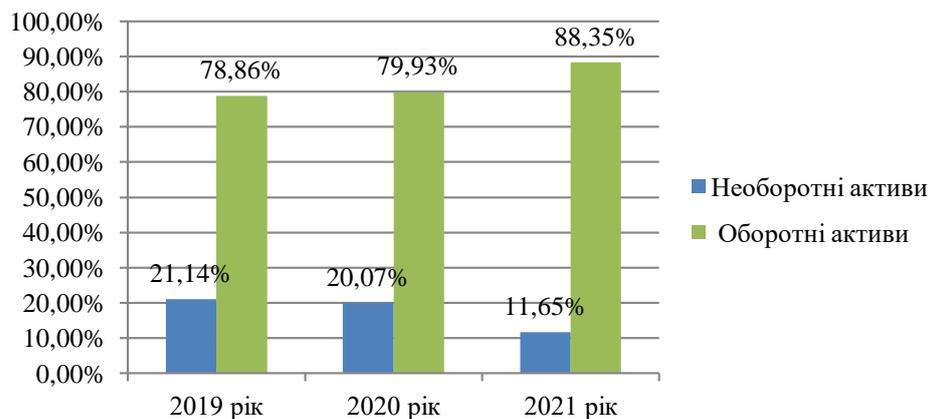

Рис. 2.3. Структура майна АТ «Полтавахолод» за 2019 – 2021 роки

Згідно з проведеним дослідженням структури майна підприємства можна зробити наступні висновки. Висока питома вага нематеріальних активів у складі необоротних активів і високий рівень приросту нематеріальних активів у зміні загальної величини необоротних активів за звітний період свідчать про інноваційний характер стратегії організації (тобто наявна орієнтація на вкладення в інтелектуальну власність).

Спостерігаючи за динамікою оборотних активів відмічено значне їх зростання. У 2019 році вони становили 18247 тис. грн., а у 2021 році – 49755 тис. грн. Загалом збільшення оборотних активів відбулося на 31 508 тис. грн., що позитивно впливає на діяльність АТ «Полтавахолод», адже це веде до нарощування виробничого потенціалу підприємства, прагнення за рахунок вкладень у виробничі запаси захистити грошові активи підприємства від знецінення внаслідок інфляції. Зростання запасів у складі оборотних активів може свідчити про збільшення обсягів реалізації продукції, розширення масштабів діяльності і ріст ділової активності. проте існує ризик спаду активності підприємства, сповільнення оборотності оборотних активів, збільшення непродуктивних втрат, пов'язаних з псуванням, старінням запасів, зниженням ліквідності і т.п.

В той же час, значне зростання оборотних активів відбулося за рахунок дебіторської заборгованості. Ріст дебіторської заборгованості, зумовлений підвищенням попиту на продукцію, підприємства, збільшенням обсягу товарного кредиту, оцінюється позитивно, бо свідчить про підвищення ефективності використання капіталу. Якщо ріст дебіторської заборгованості зумовлений неефективною кредитною політикою, нерозбірливим вибором партнерів, відсутністю оцінки їх кредитоздатності, фінансового стану, то це свідчить про вилучення частини активів з обороту і неминуче веде до погіршення фінансової стійкості, платоспроможності, генерує ризик банкрутства.

Наступним етапом є дослідження пасиву балансу. Власний капітал у 2019 році склав 58%, у 2020 році 41% , у 2021 році – 33% від сукупного капіталу, що говорить про різке збільшення обсягу поточних зобов'язань (рис. 2.4).

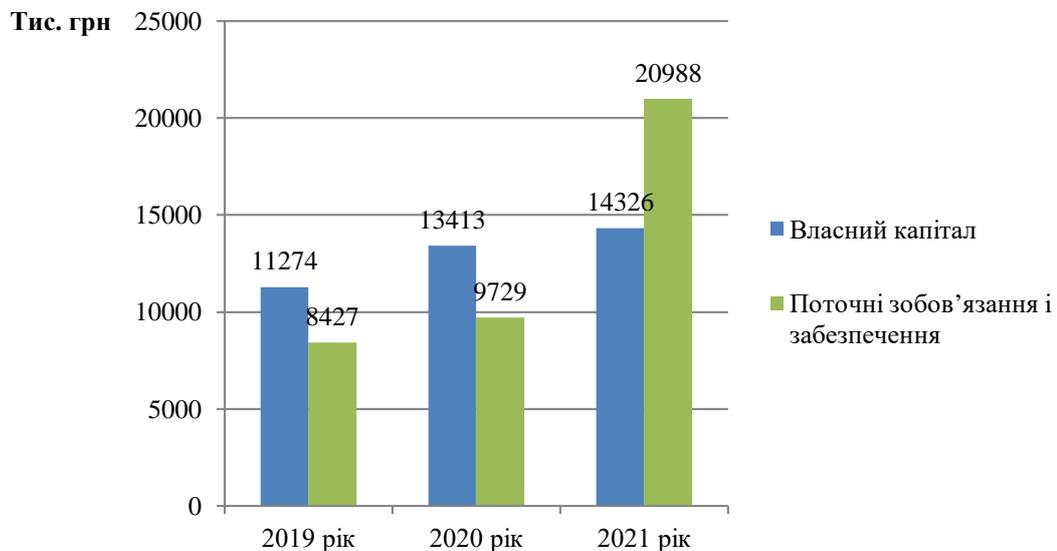

Рис. 2.4. Динаміка пасивів АТ «Полтавахолод» за 2019 – 2021 роки

Збільшення поточних зобов'язань говорить про правові і господарські зобов'язання підприємства перед третіми особами, які були прийняті раніше і підлягають поверненню в найближчий час, а отже в майбутньому будуть вилучені кошти з підприємства для розрахунку з боргами, що призведе до зменшення прибутку.

Підсумовуючи вищезазначене, згідно з даними балансу підприємства, протягом 2019 – 2021 років АТ «Полтавахолод» не мало непокритих збитків, не мало неоплаченого та вилученого капіталу, що свідчить про позитивні риси фінансового стану підприємства. Спостерігалася рівновага між сумами дебіторської та кредиторської заборгованостей. Також резервний капітал та валюта балансу збільшилися. Темпи приросту оборотних активів перевищували темпи приросту необоротних активів.

Наступним етапом дослідження є визначення ефективності використання майна підприємства.

Детальної оцінки потребує за даними бухгалтерської звітності така важлива структурна складова виробничого потенціалу як основні засоби. Саме на основі цієї структурної складової майна здійснюється розрахунок і аналіз основних показників оцінки майнового стану підприємства.

Отже, важливою частиною майна підприємства є його основний капітал. В процесі оцінки ефективності використання основного капіталу за традиційним підходом повинні визначатись такі показники як коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт їх оновлення та показники технічної та вартісної побудови капіталу.

Розраховані показники оцінки основних фондів підприємства представленні в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Показники оцінки основних фондів АТ «Полтавахолод»
за 2019 – 2021 роки

Показники	2019	2020	2021	Темп зростання, %	
				2019-2020	2020-2021
1	2	3	4	5	6
1. Показники оцінки забезпеченості підприємства основними фондами					
1.1. Фондомісткість	0,063	0,069	0,064	109,59	92,50
1.2. Фондоозброєність	24,44	32,89	33,54	134,56	101,99
1.3. Коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства	0,21	0,20	0,12	95,27	58,01
2. Показники оцінки стану основних фондів					
2.1. Коефіцієнт зносу (на кінець року)	0,569	0,497	0,545	87,00	110,00
2.2. Коефіцієнт придатності	0,431	0,503	0,455	117,00	90,00
2.3. Коефіцієнт оновлення	0,003	0,197	0,023	656,66	11,00
2.4. Коефіцієнт вибуття	0,01	0,02	0,02	334,13	100,00
3. Показники оцінки ефективності використання основних фондів					
3.1. Фондовіддача, грн.	15,88	14,49	15,67	91,25	108,10
3.2. Рентабельність, %	54,0	72,0	17,0	132,60	23,79
3.3. Інтегральний показник економічної ефективності	2,93	3,22	1,63	110,00	50,71

Проведені розрахунки показали, що у 2019 році фондомісткість складала 0,063 грн./грн. Це означає, що для виробництва 1 грн. продукції підприємство використало основних виробничих фондів вартістю 0,063 грн. У 2020 та 2021 роках фондомісткість збільшилася, в результаті чого її рівень склав 0,069

грн./грн. та 0,064 грн./грн., а середньорічний темп зростання становив приблизно 68,3%. Дана тенденція позитивно відображається на діяльності АТ «Полтавахолод».

Фондоозброєність характеризує забезпеченість фондами персонал підприємства і залежить від специфіки діяльності підприємства. Вона в 2019 році складала 24,44 тис. грн./особу. У 2020 році покращується ефективність використання основних виробничих засобів: фондоозброєність збільшується на 2,9% і складає 32,89 тис. грн./особу. Станом на 2021 рік фондоозброєність збільшилась ще на 1,6% і становила 33,54 тис. грн./особу.

Прослідковується незначне збільшення коефіцієнта вартості основних фондів в активах у період 2019-2021 рр. на 0,5% що свідчить про зменшення частки оборотних активів, які спрямовують більш повному використанню основних фондів. У період 2019-2021 рр. коефіцієнт вартості основних фондів в активах зменшився становив 0,21 грн./грн. у 2019 році, та 0,12 грн./грн. у 2021 році.

Коефіцієнт зносу основних засобів характеризує частку вартості основних засобів, яку було списано на витрати виробництва в попередніх періодах. Тенденція до збільшення цього показника негативно впливає на діяльність підприємства. Він у 2020 році порівняно з 2019 роком зріс на 2,5%, а у 2021 році та порівняно з 2020 роком збільшився на 7,6%. Дана тенденція є негативною в діяльності підприємства. У 2020 році він склав 0,497, а у 2021 – 0,545 грн./грн.

Відповідно до динаміки коефіцієнта придатності спостерігається тенденція до зменшення, тобто з кожним роком діяльності підприємства устаткування менш придатне до використання.

Значення коефіцієнта оновлення основних засобів протягом 2020-2021 років свідчить про повільний темп заміни застарілого обладнання на підприємстві, що з кожним роком все більш виходить з строю і оновлюється.

Показники оцінки стану основних засобів підприємства представлені на рисунку 2.5.

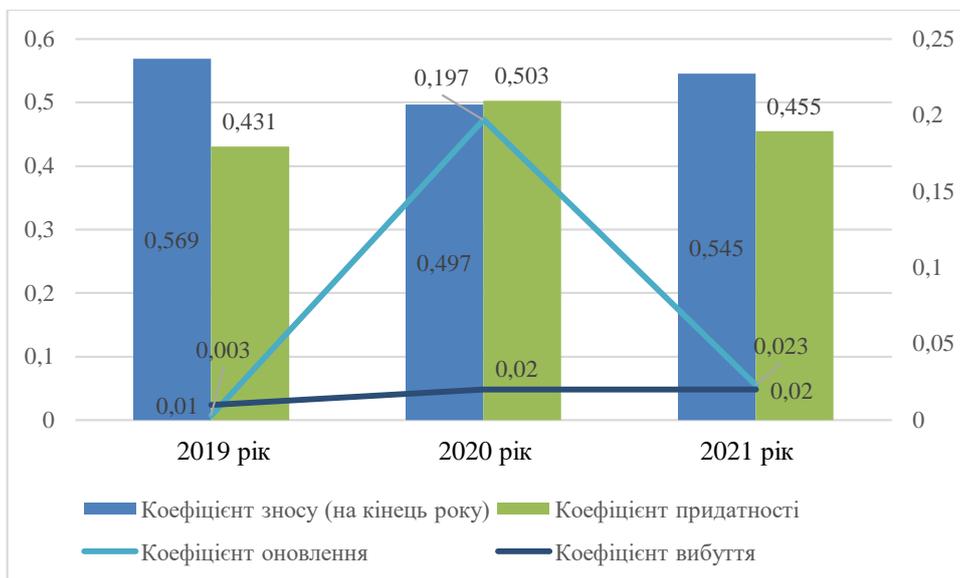

Рис. 2.5. Динаміка показників оцінки стану основних засобів АТ «Полтавахолод» за 2019-2021 рр.

В період 2019-2020 рр. коефіцієнт рентабельності збільшився з 0,54% до 0,72%. В 2021 році його значення складало вже 0,17 % (рис. 2.6). Це свідчить про той факт, що діяльність підприємства була прибутковою лише у 2019-2020 рр., а в 2021 р. відбулося зменшення чистого прибутку при одночасному зростанні вартості основних фондів, що означає що підприємство нерационально та неефективно здійснює свою діяльність.

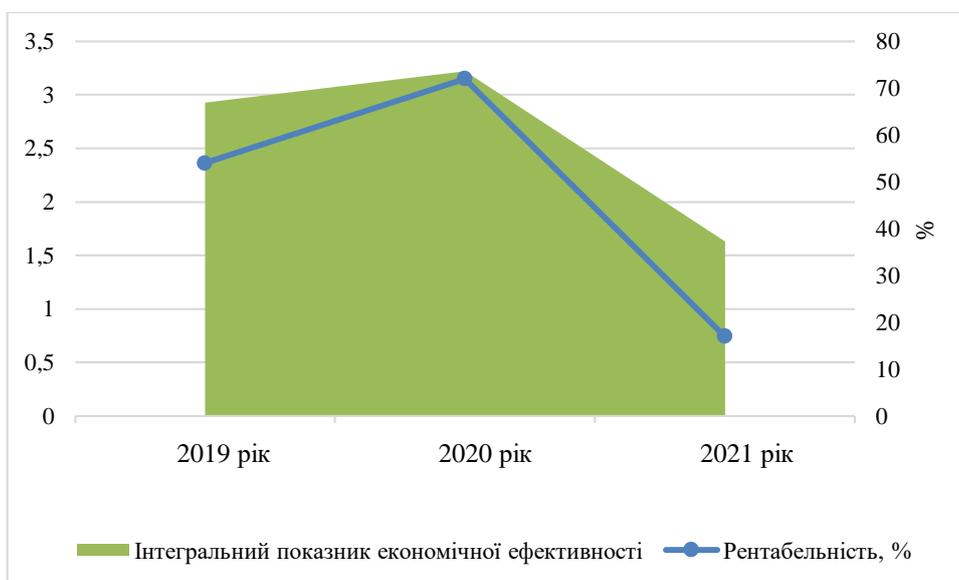

Рис. 2.6. Динаміка показників оцінки ефективності використання основних фондів АТ «Полтавахолод» за 2019-2021 рр.

Наступним етапом аналізу майнового стану підприємства є аналіз складу, динаміки та ефективності використання оборотних активів.

Структура, швидкість, тривалість та ефективність використання оборотних активів підприємства в значній мірі впливають на його фінансовий стан та стабільність його становища на фінансовому ринку. Оцінка ефективності використання оборотних активів здійснюється за допомогою показників їх оборотності, які відображають швидкість обороту та тривалість обороту в днях [5].

Розраховані показники ефективності використання оборотних активів представлені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства
АТ «Полтавахолод»

№ з/п	Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Темп зростання, %	
					2020/2019	2021/2020
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів)(K_{OOA}), грн/грн	4,73	4,41	2,80	93,23	63,49
2	Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань (K_{OPZ}), грн/грн	8,51	6,67	3,72	78,38	55,77
3	Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації (K_{OZ^B}), грн/грн	11,93	9,39	5,11	78,71	54,42
4	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів (K_{OBZ}), грн/грн	17,09	14,07	14,63	82,33	103,98
5	Коефіцієнт оборотності готової продукції ($K_{OГП}$), грн/грн	349,59	271,13	86,03	77,56	31,73
6	Коефіцієнт оборотності грошових засобів ($K_{OГЗ}$), грн/грн	312,79	17081	2632,9	5460,85	15,41
7	Коефіцієнт відволікання оборотного капіталу в дебіторську заборгованість ($K_{відв}$), грн/грн	0,527	0,53	0,83	100,57	156,60
8	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (K_{ODZ}), грн/грн	8,03	8,32	3,84	103,61	46,15
9	Період погашення (інкасації) дебіторської заборгованості, днів (T_{ODZ}), днів	45	43	94	96	218,60
10	Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості ($K_{ПДЗ}$), грн/грн	–	–	–	–	–
11	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (K_{OKZ}), грн/грн	14,89	13,21	6,72	88,72	50,87
12	Рентабельність оборотних активів (Р),%	20,15	9,05	17,6	44,91	194,48
13	Інтегральний показник ефективності оборотних активів, грн/грн	0,98	0,63	0,71	64,29	112,70

Проаналізувавши показники ефективності використання оборотних засобів АТ «Полтавахолод» можна зробити наступні висновки.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів показує, скільки чистого доходу (виручки) від реалізації товарів, робіт та послуг припадає на одиницю оборотних засобів. Тенденція до зменшення є негативною для діяльності підприємства, значення даного показника є досить малим та потребує підвищення.

Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань в 2019 році склав 8,511, а станом на 2021 рік він зменшився до 3,72, відповідно щорічний темп падіння становив -0,56%. Це є негативною тенденцією і свідчить про зменшення виручки від реалізації, що припадає на одиницю поточних зобов'язань підприємства.

Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації зменшився до 5,109 за період 2019-2021 рр. з 5,967. Зменшення даного показника свідчить про відповідне зменшення виручки від реалізації, що припадає на 1 грн. засобів, інвестованих у запаси за звітний період;

Коефіцієнт оборотності грошових засобів показує в скільки разів виручка від реалізації перевищує середній залишок грошових коштів. В 2019 році даний показник становив 312,79. Станом на 2021 рік його значення зменшився до 2632,93. Загалом зменшення даного коефіцієнта свідчить про негативну динаміку для діяльності АТ «Полтавахолод» оскільки свідчить про збільшення періоду витрачання коштів для виробництва продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію;

Збільшення коефіцієнта відволікання оборотного капіталу в дебіторську заборгованість в 2021 році в порівнянні з 2019 роком негативно впливає на діяльність даного підприємства, оскільки вказує на неефективне використання оборотних активів у господарській діяльності, і показує питому вагу дебіторської заборгованості в загальній вартості оборотних активів. У 2019 році вона складала 0,54, а в 2021 році – 0,82. Рівень даного показника є досить високим та потребує впровадження заходів, спрямованих на його зниження.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, який складав 6,892 в 2019 році, 7,988 у 2020 році та 3,839 у 2021 році, показує, в скільки разів чистий дохід (виручка) від реалізації перевищує середній залишок дебіторської заборгованості. Динаміка зміни значення даного показника є позитивною, проте рівень коефіцієнта обіговості є дуже низьким та свідчить про той факт, що протягом року дебіторська заборгованість не здійснює навіть одного обороту.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує в скільки разів собівартість реалізованої продукції перевищує середньорічний залишок кредиторської заборгованості. Зменшення даного показника з 14,891 в 2019 році до 6,729 в 2021 р. свідчить про погіршення фінансово-господарського стану діяльності АТ «Полтавахолод».

Динаміка показника рентабельності оборотних активів та інтегрального показника ефективності говорить про те, що досліджуване підприємство неефективно використовує оборотні активи. Хоча у 2021 році спостерігається покращення ситуації (рис. 2.7).

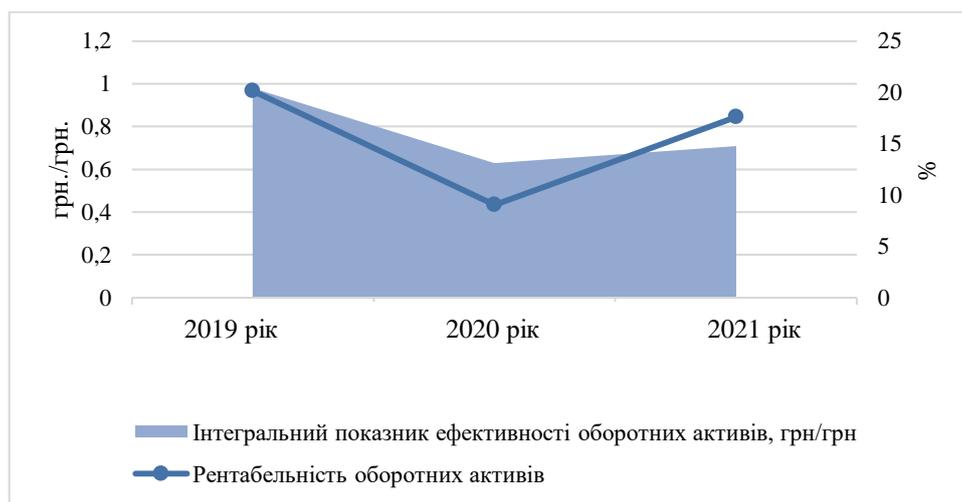

Рис. 2.7. Динаміка показників оцінки ефективності використання оборотних активів АТ «Полтавахолод» за 2019-2021 рр.

Таким чином, хоча у 2021 році спостерігається покращення показників ефективності використання оборотних активів, але їх рівень залишається недостатнім.

2.3. Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства

Одним з найважливіших показників фінансового стану підприємства у довгостроковій перспективі є фінансова стійкість.

Фінансова стійкість – здатність підприємства таке розпорядження фінансовими ресурсами, яке гарантує наявність власних коштів, стабільну прибутковість та здійснення процесу розширеного відтворення. Фінансова стійкість – є головним фактором, впливу на досягнення фінансової рівноваги та фінансової стабільності на підприємстві [18].

Аналіз фінансової стійкості проводиться у два етапи.

1. Оцінка фінансової стійкості – розрахунок абсолютних і відносних показників, зводиться до порівняння активів та їх джерел фінансування.

2. Оцінка запасу фінансової стійкості – наявний обсяг реалізації, операційного та фінансового левериджу.

Основними показниками фінансової стійкості підприємства є:

- наявність власних коштів підприємства в обороті;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт фінансового ризику;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- коефіцієнт покриття запасів;
- коефіцієнт загальної заборгованості;
- коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу.

Розрахунки вище перелічених коефіцієнтів фінансової стійкості відображено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Показники фінансової стійкості АТ «Полтавахолод» 2019–2021 років

Показники	2019	2020	2021	Норматив не значення	Абсолютне відхилення	
					2020– 2019	2021– 2020
1	2	3	4	5	6	7
1. Наявність власних коштів підприємства в обороті, тис. грн.	8521	7237	12083	–	–1284	4846
2. Коефіцієнт фінансової стійкості, грн/грн	0,58	0,41	0,33	1	–0,17	–0,07
3. Коефіцієнт автономії, грн/грн	0,58	0,41	0,33	0,5	–0,17	–0,07
4. Коефіцієнт фінансової залежності, грн/грн	1,73	2,47	3,02	2	0,74	0,56
5. Коефіцієнт фінансового ризику, грн/грн	0,73	1,47	2,02	0,5	0,74	0,56
6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу, грн/грн	0,64	0,51	0,65	0,4–0,6	–0,13	0,14
7. Коефіцієнт покриття запасів, грн/грн	0,99	0,55	1,48	0,8	–0,44	0,93
8. Коефіцієнт загальної заборгованості, грн/грн	0,73	1,47	2,02	1	0,74	0,56
9. Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу, грн/грн	1,38	0,68	0,49	1	–0,70	–0,19

Коефіцієнт фінансової стійкості дорівнює коефіцієнту автономії, оскільки підприємство не має довгострокових зобов'язань, та зменшується протягом 3х років. Значення коефіцієнту фінансової стійкості є менше за нормативне значення, яке дорівнює одиниці. Це говорить про низьку платоспроможність підприємства в довгостроковій перспективі. Щодо автономії то у 2019 роках, підприємство мало більш стійку позицію, а у 2020 – 2021 році перетнуло критичне значення та зменшило свою фінансову стійкість і стабільність. Відповідно до цього у останньому році підприємство стало залежним від зовнішніх позик. Показник маневреності власного капіталу має оптимальне значення, що говорить про достатність власних оборотних коштів в обороті. Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Полтавахолод» у 2019 – 2021 рока представлена на рисунку 2.8.

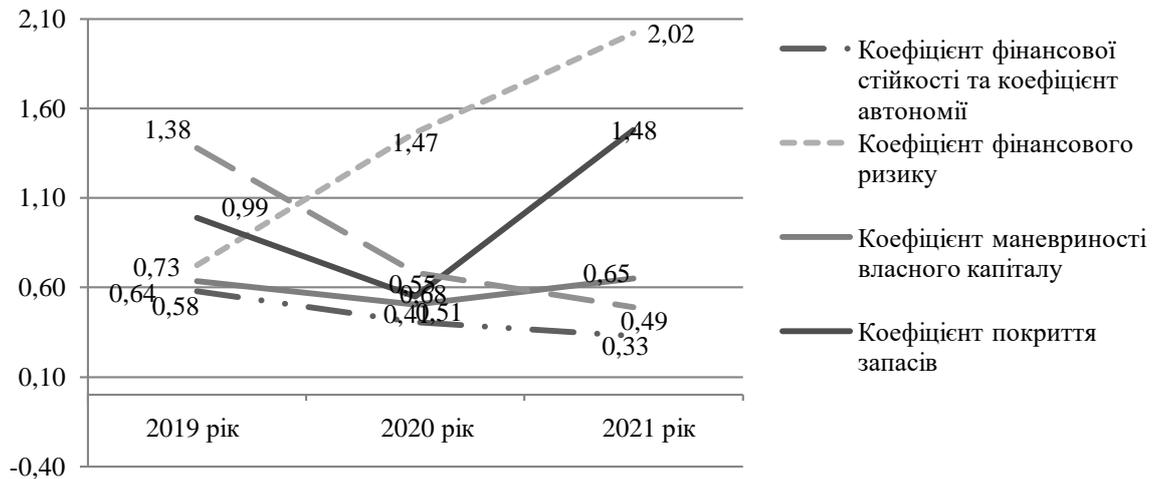

Рис 2.8. Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Полтавахолод» у 2019 – 2021 роках

Для оцінки типу фінансової стійкості застосовують три компонентний показник.

$$S(\Phi) = \{S1(\pm\Phi B), S2(\pm\Phi B D), S3(\pm\Phi ZK)\} \quad (2.1)$$

Проаналізуємо показник, що розкриває вид джерел фінансування матеріальних оборотних коштів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Класифікація типу фінансового стану АТ «Полтавахолод» за 2019–2021 роки

Показники	2019	2020	2021
Загальна величина запасів	8609	13200	8186
Наявність власних коштів	8521	7237	12083
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	8521	7237	12083
Наявність загальних коштів	11721	17088	21083
$\Phi B = B - 3п$	-88	-5963	3897
$\Phi B D = B D - 3п$	-88	-5963	3897
$\Phi ZK = ZK - 3п$	3112	3888	12897
Трикомпонентний показник фінансової стійкості $S(\Phi) = \{S1(\pm\Phi B), S2(\pm\Phi B D), S3(\pm\Phi ZK)\}$	{0,0,1}	{0,0,1}	{1,1,1}

Отже, у 2019 та 2020 роках компанія має третій тип фінансової стійкості – нестійкий (передкризовий) фінансовий стан. На це впливає недостатність власних коштів на даному підприємстві та відсутність довгострокових позикових коштів. Такий фінансовий стан говорить про порушення платоспроможності, але зі збереженням можливості його відновлення. Необхідно збільшувати частку власних коштів на підприємстві, або залучати довгострокові позики для покращення фінансового стану. У 2021 році перший тип фінансового становища – абсолютна фінансова стійкість. Це говорить про те, що всі запаси підприємства покриваються власними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів. Структура представлена на рисунку 2.9.

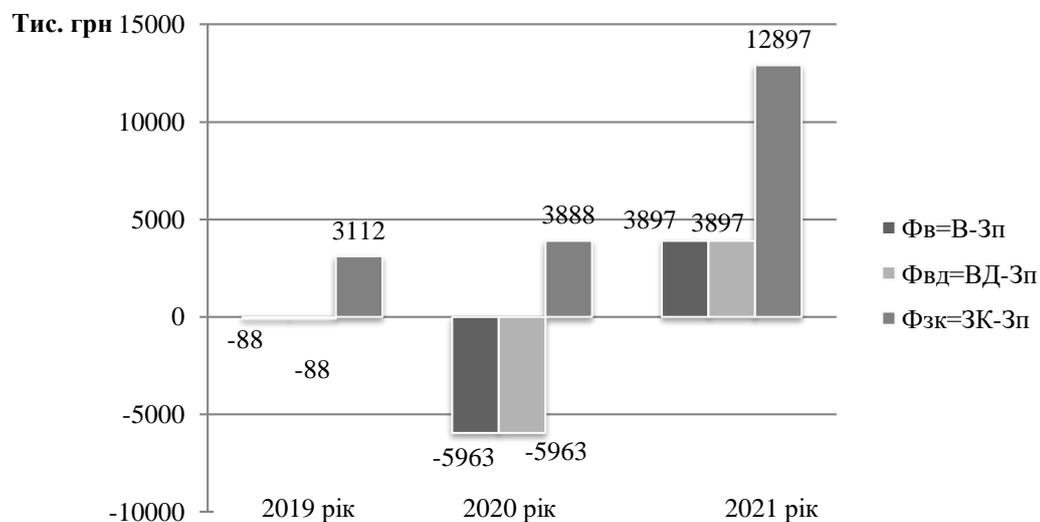

Рис 2.9. Наявність коштів АТ «Полтавахолод» у 2019 – 2021 роках

Аналіз ліквідності підприємства здійснюється за рахунок даних балансу і проводиться шляхом співвідношення балансових показників активів і пасивів, а також за допомогою розрахунку фінансових коефіцієнтів.

Аналіз ліквідності передбачає.

1. Складання балансу ліквідності.
2. Розрахунок і аналіз основних показників ліквідності. До них належать:
 - власний оборотний капітал;

- коефіцієнт ліквідності (покриття);
- коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами.

Складемо баланс ліквідності для АТ «Полтавахолод» за 2019 – 2021 роки (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Баланс ліквідності АТ «Полтавахолод» за 2019–2021 роки

Актив	2019	2020	2021	Пасив	2019	2020	2021	Надлишок +,-		
								2019	2020	2021
Група А1 Грошові кошти	9	3	40	Група П1 Поточні зобов'язання, Кредиторська заборгованість за товари, роботи	6529	11137	28672	-	-	-
Група А2 Дебіторська заборгованість, Готова продукція	9629	15010	41247	Група П2 Короткострокові кредити банку	3200	9851	9000	6429	5159	32247
Група А3 Виробничі запаси, незавершене виробництво	8637	13229	8486	Група П3 Довгострокові зобов'язання	0	0	0	8637	13229	8486
Група А4 Необоротні активи	4867	7072	6541	Група П4 Власний капітал	13413	14326	18642	-	-7254	-
Баланс гр. 1+2+3+4	23142	35314	56314	Баланс гр. 1+2+3+4	23142	35314	56314	-		

Отже, група А1 менша за групу П1, це говорить про недостатність грошових коштів на підприємстві для покриття поточних зобов'язань. Так само як і група А4 менша П4. Вартість важко ліквідних і неліквідних активів менша від вартості довгострокових зобов'язань і власного капіталу, це забезпечить стійкість підприємства у майбутній перспективі.

Група А2 більша за групу П2, група А3 також більша за групу П3. Швидко ліквідні активи за вартістю перевищують суму відносно термінових боргів. Це говорить про те, що у найближчій перспективі підприємство залишиться платоспроможним. Вартість середньо ліквідних активів перевищує суму

середньо термінових боргів, що забезпечить платоспроможність підприємства у середньостроковій перспективі.

Спостерігається на підприємстві достатність другої і третьої груп активів що розподіляються на покриття відносно й середньо термінових боргів, а вартість важко ліквідних і неліквідних активів менша від суми довгострокової заборгованості й власного капіталу, умови відносної ліквідності балансу також не виконуються. Тому підприємству необхідно у найближчий час здійснити заходи, спрямовані на накопичення необхідного розміру грошових коштів і їх еквівалентів або реструктуризувати найбільш термінові борги. Дана тенденція спостерігається протягом усіх трьох років (рис. 2.10).

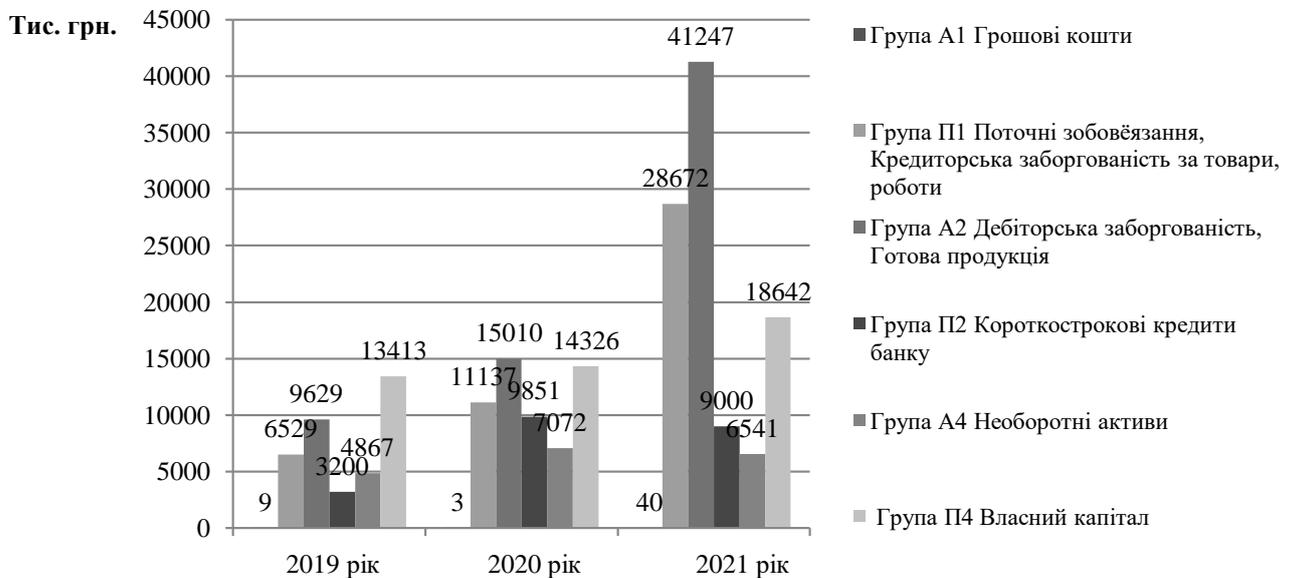

Рис 2.10. Баланс ліквідності АТ «Полтавахолод» за 2019 – 2021 роки

Розрахунок основних показників ліквідності представлений у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Показники ліквідності АТ «Полтавахолод» за 2019–2021 роки

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Абсолютне відхилення		Темп зростання, %	
				2020–2019	2021–2020	2020–2019	2021–2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Власний оборотний капітал (ВОК), тис. грн.	8521	7237	12083	-1284	4846	84,93	166,96
Загальний коефіцієнт ліквідності(покриття), грн/грн	1,88	1,34	1,32	-0,53	-0,02	71,69	98,21

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт швидкої ліквідності, грн/грн	1,27	0,93	1,15	-0,34	0,22	73,55	123,74
Коефіцієнт абсолютної ліквідності, грн/грн	0,0009	0,00014	0,001	-0,0008	0,0009	15,45	742,83
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей, грн/грн	0,89	0,63	0,23	-0,26	-0,41	71,00	35,74
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості, грн/грн	0,99	0,72	1,09	-0,27	0,38	72,26	153,10

Основним показником є коефіцієнт поточної ліквідності, скільки поточних активів припадає на 1 грн. поточних зобов'язань, при цьому поточні активи повинні вдвічі перевищувати короткострокові зобов'язання. У жодному з аналізованих років показник не досяг бажаного результату. Тенденцію до зниження мали всі показники ліквідності у 2020 році. У 2021 році ситуація дещо покращилася, зросли показники швидкої та абсолютної ліквідності, а також ліквідності дебіторської заборгованості на 23%, у 7 разів та 53 % відповідно. У свою чергу показники загальної ліквідності та ліквідності товарно-матеріальних цінностей знизилися на 2% та 65% відповідно.

Загальна динаміка показників ліквідності представлена на рисунку 2.11.

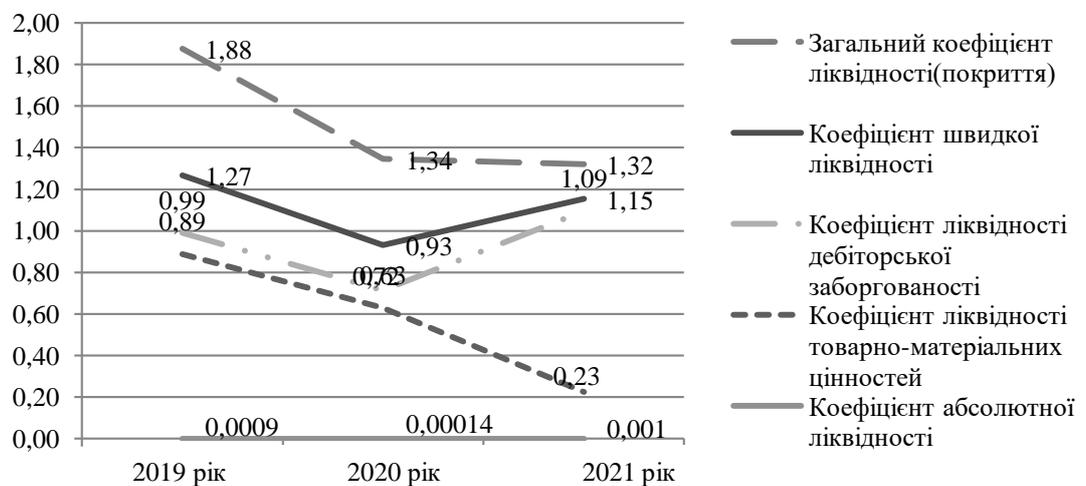

Рис 2.11. Динаміка показників ліквідності АТ «Полтавахолод» за 2019 – 2021 роки

З ліквідністю доцільно розглянути і платоспроможність підприємства, адже це здатність покрити свої борги. Науковців зводять поняття сутності платоспроможності підприємства до таких підходів:

1) платоспроможність – це наявність власних оборотних коштів та можливість покривати збитки (думка західних науковці);

2) платоспроможність – це спроможність підприємства виконувати свої зобов’язання (думка російських вчених);

3) платоспроможність – це показник фінансової стійкості (вітчизняні науковці).

Платоспроможність підприємства на певну дату представлена відсутністю про термінованих боргів у банку, бюджету, постачальникам, працівникам та службовцям [17].

Для визначення стану поточної платоспроможності розраховують такі коефіцієнти:

- забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами;
- загальної платоспроможності підприємства визначається як здатність покрити всі свої зобов’язання (короткострокові і довгострокові) наявними активами;
- фінансового левериджу, як оцінка довготермінової платоспроможності;
- відновлення (втрати) платоспроможності;
- частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості;
- співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами.

Розрахунок даних показників представлено в таблиці 2.9.

Отже, проаналізувавши платоспроможність підприємства АТ «Полтавахолод» за 2019 – 2021 роки, можемо зробити висновки, що вона дещо знизилася. Це говорить про те, що підприємству стало складніше розраховуватися з власними боргами, зросла частка кредиторської заборгованості.

Таблиця 2.9

Показники платоспроможності АТ «Полтавахолод» за 2019–2021 роки

Показники	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення		Темп зростання	
				2020–2019	2021–2020	2020–2019	2021–2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами (Кз), грн/грн	0,47	0,26	0,24	–0,21	–0,01	54,92	94,71
Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства (Кз), грн/грн	2,39	1,68	1,49	–0,71	–0,19	70,43	88,84
Коефіцієнт фінансового левриджу(Кфл), грн/грн	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності (Квп), грн/грн	0,98	0,54	0,65	–0,44	0,11	55,10	121,25
Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості, грн/грн	0,26	0,32	0,38	0,06	0,06	125,02	118,21
Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами, грн/грн	0,64	0,51	0,65	–0,13	0,14	79,52	128,31

Динаміку показників платоспроможності АТ «Полтавахолод» за 2019 – 2021 роки представлено на рисунку 2.12.

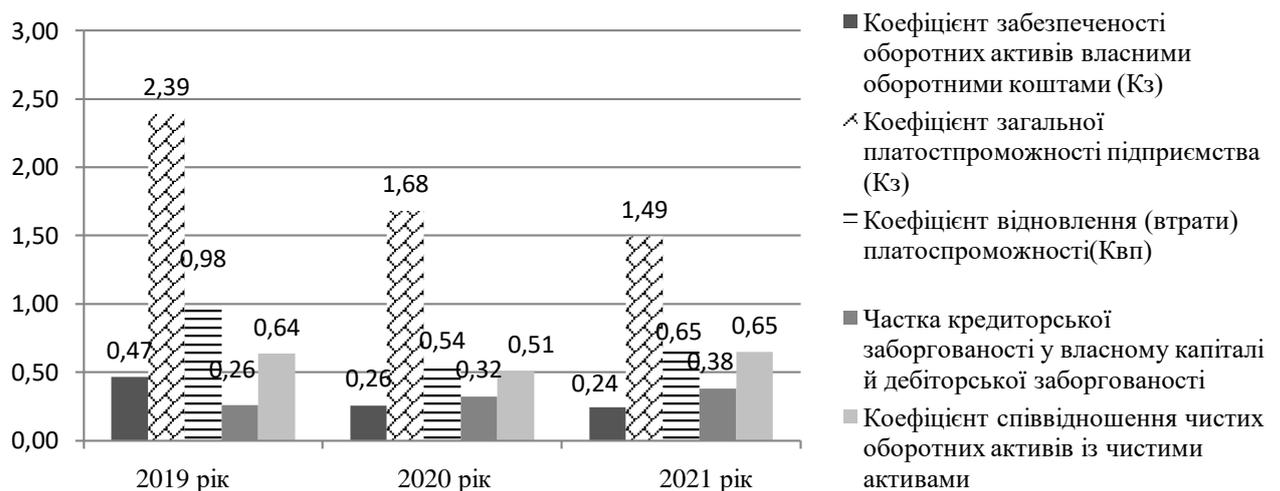

Рис 2.12. Динаміка показників платоспроможності АТ «Полтавахолод» за 2019 – 2021 роки

Отже, в цілому фінансовий стан АТ «Полтавахолод», зважаючи на всі обчислені показники, є не на досить високому рівні, значно знизив свої результати до кінця 2020 року, з усього аналізованого періоду найкращі

показники були у 2021 році. Знизились показники ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, за рахунок збільшення запасів та дебіторської заборгованості й зменшенні грошових коштів, а разом з тим й збільшення поточних зобов'язань. Збільшився чистий дохід. За рахунок збільшення собівартість реалізованої продукції й витрат на збут, а також фінансових витрат, зменшився і прибуток підприємства.

2.4. Оцінка власного та позикового капіталу АТ «Полтавахолод» й ефективності їх використання

Основою фінансової незалежності діяльності підприємства є сформований ним власний капітал. Він є початковою та постійною основою фінансування діяльності підприємства, джерелом погашення заборгованості, одним з найголовніших показників, що використовується при оцінці фінансового стану.

Здійснюючи господарську діяльність, підприємство завжди використовує залучені кошти, тобто створює борги. Тоді як власний капітал визначається як різниця між вартістю його майна і борговими зобов'язаннями

Тобто власний капітал – це частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань

Збереження власного капіталу є одним з показників якості фінансового менеджменту на підприємстві.

Відповідно до П(С)БО 2 «Баланс» власний капітал складається з таких основних елементів (рис. 2.13.)

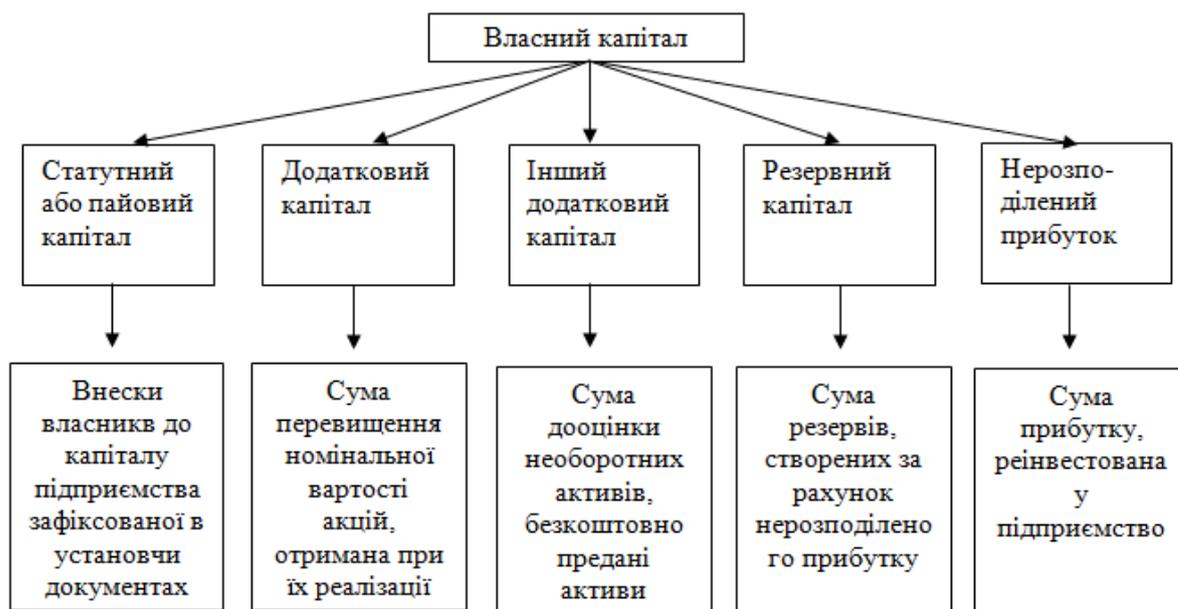

Рис. 2.13. Структура власного капіталу акціонерного товариства

Аналізуючи власний капітал, необхідно визначити питому вагу його окремих складових, а також динаміку їх складу та структури за окремі періоди. Можливості аналізу власного капіталу значно розширюються при умові використання звіту про власний капітал та інформації поточного обліку [3].

Аналіз структури і динаміки власного капіталу підприємства АТ «Полтавахолод» провидимо за допомогою аналітичної таблиці 2.10.

Аналізуючи структуру капіталу підприємства можна зробити наступні висновки. Попри збільшення сукупного капіталу підприємства, частка власного капіталу зменшується. В 2020 р. частка власних коштів в структурі капіталу підприємства зменшилась на 17,39 %. В 2021 р. відбулося повторне зменшення даного показника з 40,57% в 2020 р. до 33,1% в 2021 р. Це є негативним фактором і свідчить про зменшення платоспроможності і фінансової самостійності підприємства. Оскільки АТ «Полтавахолод» є виробничим підприємством, воно повинно мати значну частку власного капіталу для стабільної роботи. Найбільшу частку в структурі власного капіталу займає капітал у дооцінках.

Таблиця 2.10

Структура і динаміка власного капіталу АТ «Полтавахолод» в 2019-2021 рр.

Найменування статей	2019		2020		Відхилення (+,-) в			2020		2021		Відхилення (+,-) в		
	сума тис.грн.	питома вага, %	сума тис.грн.	питома вага, %	^	%	темп зростання %	сума тис. грн.	питома вага, %	сума тис.грн.	питома вага, %	^	%	темп зростання %
Власний капітал	13413	100	14326	100	913	0	106,81	14326	100	18642	100	4316	0,00	130,13
1. Зареєстрований (пайовий) капітал	2465	18,38	2465	17,21	0	-1,17	100	2465	17,21	2465	13,22	0	-3,99	100,00
2. Капітал у дооцінках	4133	30,81	4131	28,84	-2	-1,98	99,95	4131	28,84	4131	22,16	0	-6,68	100,00
3. Додатковий капітал	2369	17,66	2369	16,54	0	-1,13	100	2369	16,54	2369	12,71	0	-3,83	100,00
Всього інвестований капітал	8967	66,85	8965	62,58	-2	-4,27	99,98	8965	62,58	8965	48,09	0	-14,49	100,00
4. Резервний капітал	510	3,80	510	3,56	0	-0,24	100,00	510	3,56	510	2,74	0	-0,82	100,00
5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	3936	29,34	4851	33,86	915	4,52	123,25	4851	33,86	9167	49,17	4316	15,31	188,97
Всього накопичений капітал	4446	33,15	5361	37,42	915	4,27	120,58	5361	37,42	9677	51,91	4316	14,49	180,51
6. Неоплачений капітал	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
7. Вилучений капітал	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Всього капітал у розпорядженні	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
8. Інші резерви	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00
Сукупний капітал	23142	100	35314	100	—	—	—	35314	100	56314	100	21000		
Частка власного капіталу в сукупному капіталі	—	57,96	—	40,57	—	—	—	—	40,57	—	33,10	—	—	—

Негативним фактором є те, що резервний капітал залишається незмінним, а його частка в структурі власного капіталу знижується з 3,8% до 2,74%. Згідно законодавству мінімальний розмір резервного капіталу не може бути меншим 25 % статутного капіталу, а розмір відрахувань – не меншим 5 % чистого прибутку. Невідповідність цьому стандарту може призвести до зменшення фінансової стійкості акціонерного товариства, що, у свою чергу, негативно впливає на його платоспроможності і збільшує вірогідності банкрутства.

Позитивним є зростання нерозподіленого прибутку протягом досліджуваного періоду.

Докладніше зміни в структурі власного капіталу можна побачити на рисунку 2.14.

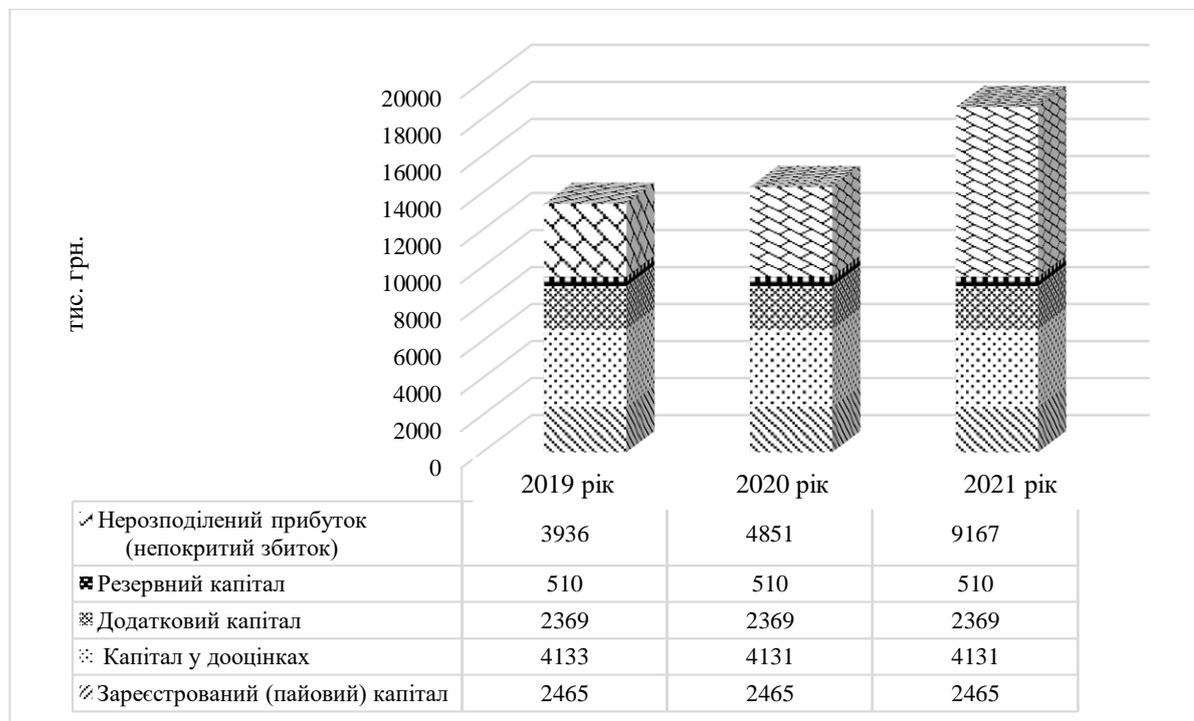

Рис 2.14. Структура і динаміка власного капіталу АТ «ПолтаваХолод»

Як було зазначено раніше, основу будь-якого бізнесу складає власний капітал, проте, для розширення виробничих потужностей, капітальних

ремонтів чи для погашення непередбачуваних затрат використовують позиковий капітал.

Позиковий капітал, що використовує підприємство, являється сукупністю його фінансових зобов'язань. Проблема забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, як довгострокового характеру, так і короткострокового характеру є актуальною. Вибір джерела боргового фінансування і стратегія його залучення визначають базові принципи і механізми організації фінансових потоків підприємства. Ефективність і гнучкість управління формуванням позикового капіталу сприяють створенню оптимальної фінансової структури капіталу підприємства.

Одна з головних оціночних характеристик ефективності управлінських фінансових рішень – величина і ефективність використання позикових засобів.

Позиковий капітал може використовуватися як для формування довгострокових фінансових засобів у вигляді основних фондів (капіталу), так і для формування короткострокових (поточних) фінансових засобів для кожного виробничого циклу.

Метою управління формуванням позикового капіталу підприємства є визначення його найбільш раціонального джерела запозичення, що сприяє підвищенню вартості власного капіталу підприємства.

Позиковий капітал являє собою частину вартості майна організації, придбаного за рахунок зобов'язання повернути постачальнику, банку, іншому позикодавцю гроші або цінності, еквівалентні вартості такого майна. Позиковий капітал характеризує в цілому обсяг фінансових зобов'язань підприємства.

Аналіз структури позикового капіталу згідно з даними першого розділу пасиву Форми № 1 «Баланс» наведено в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Структура і динаміка позикового капіталу підприємств АТ «Полтавахолод» в 2019-2021 рр.

Найменування статей	2019 р.		2020 р.		Відхилення (+,-) в			2020 р		2021 р.		Відхилення (+,-) в		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	^	%	темп зростання, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	^	%	темп зростання, %
Усього зобов'язань	9729	100	20988	100	11259	0	215,73	20988	100	37672	100	16684	0,00	179,49
1. Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0
2. Поточні зобов'язання	9729	100	20988	100	11259	0	215,73	20988	100	37672	100	16684	0,00	179,49
2.1. Короткострокові кредити банків	3200	32,89	9851	46,94	6651	14,04	307,84	9851	46,94	9000	23,89	-851	-23,05	91,36
2.2. Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0,00	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00
2.3. Векселі видані	0	0,00	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0	0,00	0	0,00
2.4. Заборгованість за товари, роботи, послуги	5180	53,24	8931	42,55	3751	-10,69	172,41	8931	42,55	22160	58,82	13229	16,27	248,12
2.5. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	813	8,36	590	2,81	-223	-5,55	72,57	590	2,81	792	2,10	202	-0,71	134,24
2.6. Доходи майбутніх періодів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
2.7. Інші поточні зобов'язання та забезпечення	536	5,51	1616	7,7	1080	2,19	301,49	1616	7,7	5720	15,18	4104	7,48	353,96
Сукупний капітал	23142	100	35314	100	—	—	—	35314	100	56314	100	—	—	—
Частка позикового капіталу в сукупному капіталі	—	42,04	—	59,43	—	—	—	—	59,43	—	66,90	—	—	—

Отже, дані таблиці свідчать про те, що загальна сума позикових коштів протягом трьох аналізованих років була сформована за рахунок поточних зобов'язань і забезпечень, сума яких має тенденцію до зростання (рис. 2.15).

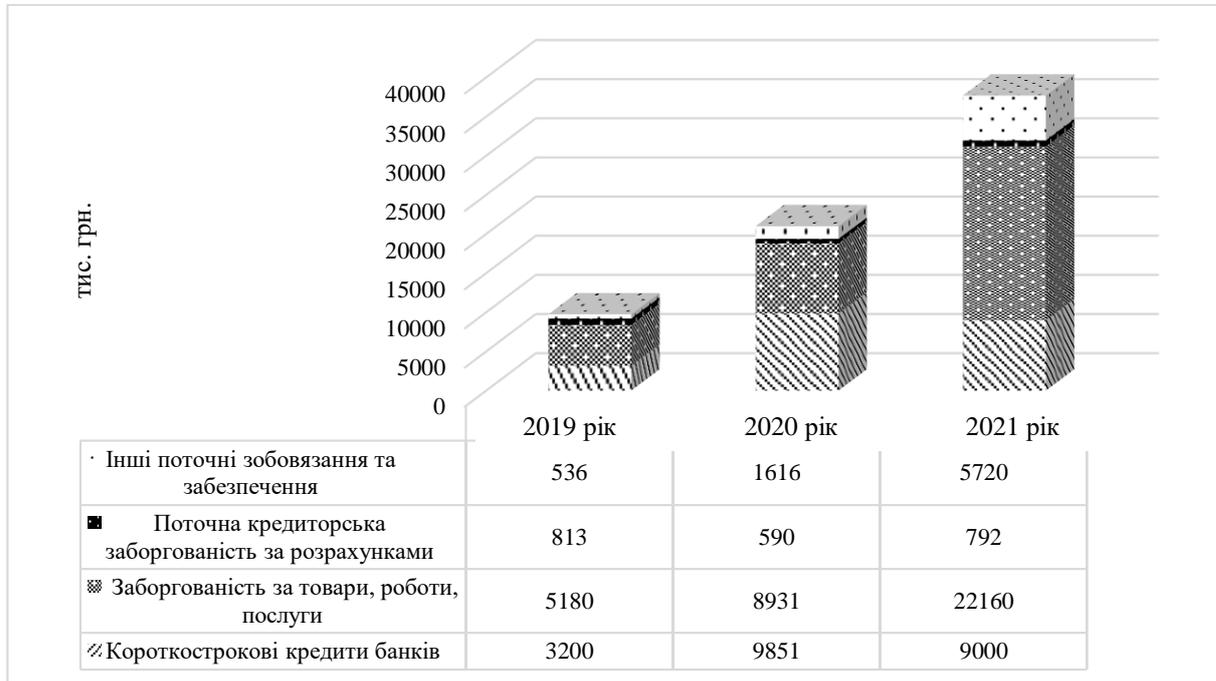

Рис 2.15. Структура і динаміка позикового капіталу АТ «Полтавахолод»

Загальна величина зобов'язань має тенденцію до зростання. Суттєве зростання суми поточних зобов'язань у 2019 – 2021 роках відбулося за рахунок збільшення обсягу короткострокових кредитів банків втричі. Але головною причиною стало збільшення суми заборгованості за товари, роботи, послуги на. Питома вага позикового капіталу щороку зростає та на кінець 2021 року склала 66,9%, що свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Позитивними наслідками зростання суми залученого капіталу є розширення можливостей фінансування, збільшення фінансового потенціалу підприємства та, як наслідок, максимізація прибутку. Однак негативним результатом може бути підвищення фінансових ризиків й зниження фінансової стійкості підприємства, необхідність виплати відсотків за позиками у встановлені терміни та у визначеному розмірі незалежно від фінансових

результатів діяльності підприємства, обмеженість термінів використання залучених коштів.

Здійснено аналіз динаміки структури майна підприємства АТ «Полтавахолод» за допомогою прийомів вертикального та горизонтального аналізу та подальшого складання агрегованого балансу підприємства на 2019 – 2021 роки. Так, в ході дослідження було виявлено збільшення валюти балансу, що у загальному випадку свідчить про позитивні зміни господарської діяльності підприємства. Зокрема, в результаті дослідження структури динаміки та структурної динаміки активів та пасивів підприємства виявлені позитивні риси його фінансового стану, так, частка оборотних активів у загальній структурі протягом досліджуваного періоду мала тенденцію до зростання. Також спостерігалися вищі темпи приросту оборотних активів порівняно з темпами приросту необоротних. Однак, зростання оборотних активів відбулося за рахунок значного збільшення обсягу запасів і дебіторської заборгованості та відповідно їх питомої ваги в структурі активів. Поряд з цим відбулося різке зменшення суми грошових коштів, що може вказувати на зосередження їх в виробничих запасах, обсягах готової продукції та товарів на складах. Сума необоротних активів у 2021 році збільшилася за рахунок зростання суми основних засобів та нематеріальних активів, що свідчить про покращення матеріально-технічної бази підприємства та здійснення інноваційної діяльності. Оскільки частка необоротних активів в сукупних активах підприємства склала менше 40%, то підприємство має «легку» структуру активів, що свідчить про мобільність майна суб'єкта господарювання. Наявність «хворих» статей в балансі, а саме зменшення грошових коштів нижче 10% та зростання дебіторської заборгованості більше ніж на 40% від суми оборотних активів може призвести до фінансових труднощів на підприємстві.

Оцінивши наявність, стан, динаміку та ефективність використання виробничих основних засобів, за допомогою системи показників можна зробити висновки, зростання обсягу чистого доходу від реалізації, який припадає на 1 грн

коштів, вкладених в основні засобів. що свідчить про зростання ефективності використання основних фондів підприємства.

Здійснивши аналіз основних показників ефективності використання оборотних активів виявлено загальну тенденцію до уповільнення швидкості їх обороту, що говорить про зниження ефективності використання ресурсів. Спостерігалось зменшення коефіцієнтів оборотності товарно-матеріальних запасів, за рахунок значного зростання їх обсягу. Темпи зростання обсягу готової продукції перевищували темпи зростання чистого доходу, що призвело до зменшення швидкості їх обороту. Також внаслідок зростання суми дебіторської заборгованості відбулося зменшення її обігу, що свідчить про зменшення швидкості трансформації дебіторської заборгованості в реальні грошові кошти.

Дослідження джерел формування майна засвідчило переважання позикового капіталу, що негативно впливає на рівень фінансової самостійності АТ «Полтавахолод».

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ МАЙНА АТ «ПОЛТАВАХОЛОД» ТА ДЖЕРЕЛ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

3.1. Напрями оптимізації складу майна підприємства та джерел його формування

Ефективність діяльності підприємства безпосередньо залежить від обсягу, структури та джерел фінансування оборотних активів. Забезпечення оптимального обсягу оборотних активів і його частки у структурі активів підприємства є актуальною проблемою для всіх підприємств. Адже через управління оборотним капіталом можна впливати на ліквідність і платоспроможність підприємства, дохідність і ризики, що з ними пов'язані [26].

Важливим є питання формування майна підприємства.

Для забезпечення ефективної діяльності підприємства, процес формування майна повинен бути ціленаправленим. Основною метою формування майна підприємства є виявлення і задоволення потреби в окремих його видах для забезпечення операційного процесу, а також оптимізації його складу для забезпечення умов ефективності господарської діяльності.

Можна виділити такі принципи формування майна.

1. Врахування найближчих перспектив розвитку операційної діяльності і форм її диверсифікації.
2. Забезпечення відповідності обсягу і структури майна обсягу і структурі виробництва та збуту продукції.
3. Забезпечення оптимального складу майна з позиції ефективності господарської діяльності.
4. Забезпечення умов прискорення обороту майна в процесі його використання.
5. Вибір найбільш прогресивних видів майна з позиції забезпечення росту ринкової вартості підприємства [27].

При визначенні найближчих перспектив розвитку формування майна підприємства підпорядковано в першу чергу завданням його розвитку. Так як на початкових стадіях життєвого циклу обсяг операційної діяльності зростає досить високими темпами, то майно, яке формується на початковій стадії повинно мати певний резервний потенціал, який забезпечив би можливість приросту продукції.

Принцип забезпечення відповідності обсягу і структури майна обсягу та структури виробництва і збуту продукції повинен реалізовуватись в процесі розробки бізнес-плану створення нового підприємства шляхом визначення потреби в окремих видах майна.

Склад майна такого підприємства має ряд особливостей:

1. У складі необоротного майна підприємства на стадії його створення повністю відсутні довгострокові фінансові вкладення – вони формуються в процесі його послідуєчої інвестиційної діяльності.

2. В складі оборотного майна на початковій стадії його формування практично повністю відсутня дебіторська заборгованість. Окрім цього зведені до мінімуму (а в більшості – повністю відсутні) короткострокові фінансові вкладення. Вони включаються у склад майна тільки тоді, коли внесок засновників у статутний фонд зроблено у формі таких короткострокових фінансових інструментів [28].

Розрахунок потреби майна новоствореного підприємства проводиться за такими видами

- основні засоби;
- нематеріальні активи;
- запаси товарно-матеріальних цінностей, які забезпечують виробничу діяльність;
- грошові активи;
- інші види активів (майна).

Потреба в основних засобах визначається за їх окремими групами:

- а) виробничі будівлі і приміщення;

б) машини і обладнання, які використовуються у виробничому технологічному процесі і в процесі управління операційною діяльністю.

Потребу у нематеріальному необоротному майні визначають, виходячи з технології, яка використовується у виробничому процесі, а також враховується форма задоволення потреби в окремих його видах – а саме: придбання у власність, фінансова чи оперативна оренда.

Потреба в запасах визначається диференційовано у розрізі окремих їх видів:

- а) потреба в оборотному капіталі, який вкладається у виробничі запаси;
- б) потреба в оборотному капіталі, який вкладається у запаси готової продукції;
- в) потреба в оборотному капіталі, який вкладається у запаси товарів (для підприємств торгівлі) [29, 30].

Потреба в оборотному капіталі, який вкладається у запасі визначається у запасах кожного виду.

Потреба у грошових активах визначається на основі майбутнього їх витрачання на розрахунки з оплати праці; на авансові і податкові платежі; на маркетингову діяльність; за комунальні послуги тощо. В практиці нових підприємств потреба в них визначається на майбутніх три місяці. В процесі господарської діяльності нормативи грошового майна (активів) знижуються.

Потреба в інших активах визначається методом прямого підрахунку за окремими їх видами і підвидами. Окремо визначається потреба в оборотних і необоротних інших активах.

Принцип оптимальності складу майна з позиції ефективності господарської діяльності направлений, з однієї сторони, на забезпечення майбутнього повного корисного використання окремих його видів, а з іншої сторони – на підвищення сукупної потенційної їх здатності генерувати операційний прибуток.

На другому етапі оптимізується співвідношення між активною і пасивною частиною необоротного майна.

3. Принцип забезпечення умов прискорення обороту майна (активів) у

процесі їх використання. Необхідність реалізації цього принципу пов'язано з тим, що прискорення обороту майна має як пряму, так і непряму дію на величину операційного прибутку підприємства.

Пряма дія прискорення обороту майна на розмір прибутку визначається тим, що збільшення швидкості обороту активів призводить до пропорційного росту (при інших рівних умовах) операційного прибутку, який утворюється цими активами.

Непряма дія прискорення обороту активів на розмір прибутку визначається тим, що зниження тривалості обороту цих активів призводить до відповідного зниження потреби в них. Зменшення суми операційних активів викликає зниження суми операційних витрат, що при інших рівних умовах призводить до росту (операційного) прибутку [31].

З метою ефективного управління оборотом операційних активів їх розподіляють на три групи:

1. Високооборотні операційні активи.

До них належать виробничі запаси з придбанням і доставкою яких нема проблем, а відповідно і нема необхідності формування страхових і сезонних запасів; запасів готової продукції, які користуються попитом у покупців; короткотермівової дебіторської заборгованості; грошових активів у національній та іноземній валюті, які постійно обслуговують операційний процес.

2. Операційні активи з нормальною оборотністю. До них належать інші види оборотних операційних активів підприємства, які не ввійшли до першої групи. Вони складають, як правило, переважну частину оборотних активів.

3. Низькооборотні операційні активи. До них належать необоротні операційні активи, зокрема виробничі основні засоби і нематеріальні активи, які використовуються в операційному процесі. Слід відмітити, що необоротні операційні активи здійснюють постійний вартісний кругообіг (як і оборотні активи). Однак тривалість цього обігу в часі досить велика і в декілька разів перевищує тривалість операційного циклу (період обороту оборотних

операційних активів) [32].

Принцип вибору найбільш прогресивних видів майна з позиції забезпечення росту ринкової вартості підприємства. Теперішній ринок засобів і предметів виробництва, а також фінансовий ринок пропонують для формування активів підприємства ряд альтернативних об'єктів і інструментів. У процесі їх конкретного вибору треба при усіх інших рівних умовах враховувати їх перспективність, багатофункціональність, здатність генерувати (утворювати) прибуток у різних господарських ситуаціях і відповідно підвищувати ринкову вартість підприємства.

Таким чином, традиційно управління оборотними активами проводиться за двома плановими напрямками:

- формування необхідного рівня окремих видів оборотних активів і визначення їх суми в цілому;
- формування структури джерел фінансування цих активів.

Кожен з цих етапів на підприємстві передбачає обґрунтування прийнятих обсягів оборотних активів, кожної їхньої складової та найраціональнішої стратегії їх фінансування. Управління фінансуванням оборотних активів підприємства підпорядковане цілям забезпечення необхідної потреби в них відповідними фінансовими засобами й оптимізації структури джерел формування цих засобів. Фінансування оборотних активів це частина загальної системи управління його оборотними активами, що полягає в оптимізації обсягу й складу фінансових джерел їх формування з позицій забезпечення ефективного використання власного капіталу та достатньої фінансової стійкості підприємства [33, 34].

В економічній літературі виділяються в основному чотири підходи до фінансування оборотних активів: ідеальний, агресивний, консервативний, компромісний. Характеристика підходів до фінансування оборотних активів наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Характеристика підходів до фінансування оборотних активів

		Сутність	Ступінь ризикованості	Вплив на обсяги оборотних активів	Практичне застосування
1	2	3	4	5	6
Підходи до фінансування оборотних активів	Ідеальний	1.Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів. 2.Оборотні активи дорівнюють поточним зобов'язанням. 3.Чисті оборотні активи дорівнюють нулю.	Найбільш ризикована з позиції ліквідності	Характеризується постійними обсягами запасів, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості	На практиці майже немає
	Агресивний	1.Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів та постійної частини оборотних активів. 2.Чисті оборотні активи дорівнюють постійній частині оборотних активів	Досить ризикована з позиції ліквідності та має високий ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням лише мінімально необхідних обсягів запасів, грошових коштів, проведенням жорсткої кредитної політики, а тому призводить до фінансових витрат через зниження обсягів реалізації	Рідко
	Консервативний	1.Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних та оборотних активів. 2.Чисті оборотні активи дорівнюють оборотним активам.	Відсутній ризик втрати ліквідності та майже не має ризику порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням значних резервів запасів, грошових коштів, проведенням ліберальної кредитної політики, а тому знижує ефективність використання оборотних активів	Носить штучний характер
	Компромісний	1.Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів, постійної частини оборотних активів та приблизно половини змінної частини оборотних активів. 2.Чисті оборотні активи дорівнюють сумі постійної частини оборотних активів та половині змінної частини оборотних активів.	Низький рівень втрати ліквідності та має низький ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується тим, що в окремі періоди підприємство може мати надлишкові обсяги запасів, грошових коштів.	Часто

Проаналізувавши дану характеристику підходів до фінансування оборотних активів найбільш поширеним способом фінансування оборотних активів є кредиторська заборгованість. В більшості випадків сучасна ринкова логіка визначення необхідності в оборотних активах має наступний вигляд: спочатку визначається необхідність в валовому оборотному капіталі для підтримки ділової активності в планових обсягах, потім оцінюються можливості використання в обороті підприємства кредиторської заборгованості та інших залучених коштів [35].

Проблема оптимізації структури активів підприємства та джерел їх формування є однією з основних у фінансовому менеджменті. На сьогодні існує безліч теорій і моделей, спрямованих на визначення оптимального співвідношення власного і позикового капіталу підприємства, проте досі не існує єдиної думки з приводу того, яка ж структура ресурсів підприємства є оптимальною.

Основними особливостями оптимальності структури джерел фінансування підприємства є :

- політика фінансування активів. Формування структури джерел фінансування активів підприємства з урахуванням вказаного критерію базується на вивченні співвідношення між статтями активу і пасиву балансу і дозволяє визначити необхідний розмір і частку тих чи інших джерел фінансування;

- вартість підприємства. Існують різні теорії, які розглядають взаємозв'язок структури капіталу і вартості підприємства як бізнесу. При цьому оптимальною є структура капіталу, що максимізує ринкову вартість підприємства;

- вартість капіталу. Оскільки як власний, так і позиковий капітал мають для підприємства свою вартість - вартість обслуговування, то оптимальна структура із цієї точки зору - структура, що мінімізує вартість капіталу;

- ризики. При формуванні структури джерел фінансування активів підприємство несе різноманітні види ризиків. Так, до них відносяться ризик часткового чи повного неповернення позикових коштів, ризик обслуговування боргу (несплата відсотків), ризик банкрутства. При цьому підприємство може поставити завдання оптимізації структури капіталу за існуючих обмежень з точки зору зниження певних видів ризиків;

- рентабельність. Загальновизнаним фактом є те, що залучення ризикових ресурсів може привести до зростання рентабельності власного капіталу підприємства за рахунок ефекту фінансового важеля. Оптимальна структура капіталу в цьому випадку максимізує рентабельність підприємства, тобто дозволяє отримати найбільший прибуток за існуючого рівня власних

ресурсів [36-40].

Мета управління структурою джерел фінансування активів підприємства - мінімізувати витрати на залучити довгострокових джерел фінансування і цим забезпечити власникам капіталу максимальну ринкову оцінку вкладених ними коштів.

Виходячи з того, що основною метою оптимізації структури фінансових ресурсів є пошук оптимального співвідношення між власним і позичковим капіталом, можна сформулювати основні завдання оптимізації структури капіталу:

- формування необхідної структури капіталу, яка б забезпечила сталий розвиток компанії;
- забезпечення умов, за яких компанія отримуватиме максимальну суму прибутку.

На думку сучасних економістів, єдину ефективну структуру джерел фінансування активів підприємства визначити неможливо. Однак можна визначити найбільш раціональне співвідношення показників капіталу, що розраховуються на підставі факторів впливу, ризиків та практичного досвіду, що максимально наблизить цільову структуру капіталу до оптимального його значення.

Ефективність функціонування будь-якого підприємства залежить від правильної стратегії управління капіталом підприємства, її важливою складовою є оптимізація структури капіталу, яка здійснюється за трьома критеріями:

1. За критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності.
2. За критерієм мінімізації вартості капіталу.
3. За критерієм мінімуму рівня фінансового ризику [41].

Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позичених коштів, при якому забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість [42].

Метод оптимізації структури капіталу пов'язаний з процесом вибору джерел фінансування різних складових частин активів підприємства. Всі активи підрозділяються на такі три групи:

а) необоротні активи;

б) постійна частина оборотних активів. Вона є незмінною частиною сукупного їхнього розміру, що не залежить від сезонних й інших коливань обсягу операційної діяльності й не пов'язана з формуванням запасів сезонного зберігання, дострокового завезення й цільового призначення. Іншими словами, вона розглядається як незнижуваний мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення поточної операційної діяльності;

в) змінна частина оборотних активів. Вона є частиною, що варіює, їхнього сукупного розміру, що пов'язана із сезонним зростанням обсягу реалізації продукції, необхідністю формування в окремі періоди діяльності підприємства товарних запасів сезонного зберігання, дострокового завезення й цільового призначення. У складі цієї змінної частини оборотних активів виділяють максимальну й середню потребу в них [43, 44].

Для конкретного підприємства найбільш реальною вважається одна з наступних моделей стратегії управління активами, які передбачають, що для забезпечення ліквідності як мінімум необоротні активи й постійна частина оборотних активів повинні покриватися довгостроковими пасивами.

Існують три принципових підходи до фінансування різних груп активів підприємства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Підходи щодо фінансування активів підприємства

Склад активів підприємства	Підхід до фінансування		
	Консервативний	Помірний	Агресивний
Змінна частина оборотних активів	Короткостроковий залучений капітал	Короткостроковий залучений капітал	Короткостроковий залучений капітал
Постійна частина оборотних активів	Довгостроковий позиковий капітал	Довгостроковий позиковий капітал	Довгостроковий позиковий капітал

	+	+	+
	Власний капітал	Власний капітал	Власний капітал
Необоротні активи	—	—	

Агресивна модель означає, що довгострокові зобов'язання й власний капітал є джерелами покриття необоротних активів і постійної частини оборотних активів, тобто того їх мінімального розміру, який є необхідним для здійснення поточної господарської діяльності. Змінна частина оборотних активів фінансується за рахунок короткострокових зобов'язань. Ця модель забезпечує прийнятний рівень фінансової стійкості, але з позиції ліквідності вона вважається ризикованою, тому що в реальних умовах для підприємства неможливо обмежитися лише мінімальним розміром оборотних активів [45].

Консервативна модель передбачає, що змінна частина оборотних активів також фінансується за рахунок довгострокових пасивів. У цьому випадку відсутні як короткострокові зобов'язання, так і ризик втрати ліквідності. Ця модель також носить штучний характер.

Помірна модель передбачає фінансування необоротних активів, постійної частини оборотних активів і половини змінної частини оборотних активів за рахунок довгострокових зобов'язань і власного капіталу. Така модель забезпечує високий рівень фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку [46].

Дізнаємося якої моделі дотримується АТ «Полтавахолод». Для цього необхідно визначити постійну частину оборотних активів. Це можна зробити з той точки зору, що постійна частина оборотних активів – це мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення поточної операційної діяльності.

У таблиці 3.3 проведено аналіз фінансування майна підприємства.

Таблиця 3.3

Визначення політики фінансування активів на АТ «Полтавахолод»
у 2019-2021 рр.

Фактори	Роки		
	2019	2020	2021
1	3	4	4
Загальна сума активів, тис. грн.	23142	35314	56314
Необоротні активи, тис. грн	4892	7089	6559
Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	8609	13200	8186
Змінна частина оборотних активів	9641	15025	41569
ВК + Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	13413	14326	18642
Короткостроковий капітал, тис. грн.	9729	20988	37672

Згідно з результатами представленими в таблиці, можна зробити наступні висновки:

- 1) змінна частина оборотних активів фінансується за рахунок короткострокового капіталу;
- 2) постійна частина оборотних активів повністю покривається за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань.

Таким чином, досліджуване підприємство проводить агресивний тип політики фінансування активів, що негативно позначається на його фінансовій стійкості.

Оптимізація структури капіталу підприємства може бути проведена за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності за допомогою розрахунку ефекту фінансового левериджу. Ефект фінансового важеля полягає в тому, що підприємство, яке використовує позикові кошти, виплачує відсотки за кредит, і тим самим, збільшує постійні витрати, а отже, зменшує прибуток і рентабельність. Нарощування фінансових витрат за позиковими коштами супроводжується збільшенням сили важеля і зростанням

підприємницького ризику. Фінансовий важіль має велике значення в забезпеченні фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, так як дозволяє визначити допустимий обсяг позикових коштів і розраховувати відповідні умови кредитування. Розрахунок ефекту фінансового левериджу для АТ «Полтавахолод» за 2019-2021 роки представлений в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Ефект фінансового левериджу АТ «Полтавахолод» за 2019-2021 роки

Показники	Період		
	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Чистий прибуток, тис.грн.	2149,00	913,00	4316,00
Ставка податку на прибуток, %	18,00	18,00	18,00
Податковий коректор	0,82	0,82	0,82
Середній розмір капіталу	21421,50	29228,00	45814,00
у тому числі:			
власного капіталу	12343,50	13869,50	16484,00
позикового капіталу	9078,00	15358,50	29330,00
Плече фінансового важеля	0,74	1,11	1,78
Фінансові витрати, тис. грн.	-667,00	-1020,00	-1597,00
Валовий прибуток (без врахування витрат по сплаті відсотків за кредит), тис. грн	10887,00	14508,00	19616,00
Середньозважена ціна позикового капіталу, %	20,00	20,00	20,00
Коефіцієнт валової рентабельності активів (%)	50,82	49,64	42,82
Ефект фінансового левериджу, %	18,70	26,98	33,31

Протягом досліджуваного періоду можна спостерігати зростаючий ефект фінансового левериджу.

Найкращим даний показник був у 2021 році у розмірі 33,31%, що свідчить про достатньо ефективне управління фінансовими ресурсами. та про те, що дохідність підприємства відповідає середньозваженій ціні позикових ресурсів.

Для дослідження оптимальної структури капіталу підприємства необхідно провести прогноз ефекту фінансового левериджу при зміні частки власних і позикових коштів в структурі капіталу підприємства (табл. 3.5)

Таблиця 3.5

Прогноз ефекту фінансового левериджу з урахуванням зміни структури капіталу АТ «Полтавахолод»

Показники	Роки		
	2021 р.	Варіант 1	Варіант 2
Середня сума усього використовуваного капіталу (активів) в аналізованому періоді	45814,00	45814,00	45814,00
В тому числі:			
середня сума власного капіталу	16484,00	27488,40	22907,00
середня сума позикового капіталу	29330,00	18325,60	22907,00
Частка власного капіталу %	35,98	60	50
Частка позикового капіталу %	64,02	40	50
Сума валового прибутку (без урахування витрат по сплаті відсотків за кредит)	19616,00	19616,00	19616,00
Плече фінансового важеля	1,78	0,66	1
Середній рівень відсотків за кредит, %	20,00	20,00	20,00
Ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом	0,18	0,18	0,18
Коефіцієнт валової рентабельності активів (%)	42,82	42,82	42,82
Ефект фінансового левериджу, %	33,31	12,35	18,71

Згідно проведених розрахунків можна зробити висновок, що на даний момент підприємство використовує достатньо ефективну структуру фінансових ресурсів. При зростанні використання залучених коштів, значно зростає ефект фінансового важеля, що є позитивним фактором і свідчить ефективне використання залучених фінансових ресурсів.

Наступним є метод структури капіталу за критерієм мінімізації вартості, який базується на мінімізації витрат на капітал і враховує вартість залучення власного і позикового капіталу. Процес оптимізації за допомогою цього методу заснований на попередній оцінці вартості власного та позикового капіталу за різних умов його залучення та здійснення різних розрахунків середньозваженої вартості капіталу. Розрахунок середньозваженої вартості капіталу АТ «Полтавахолод» за 2019-2021 роки представлений в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Розрахунок середньозваженої вартості капіталу АТ «Полтавахолод» за
2019-2021 роки

Показники	Період		
	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Середній розмір капіталу, тис. грн.	21421,50	29228,00	45814,00
у тому числі:			
Власний капітал, тис. грн.	12343,50	13869,50	16484,00
Позиковий капітал, тис. грн.	9078,00	15358,50	29330,00
Структура капіталу:			
Власний капітал, %	57,62	47,45	35,98
Позиковий капітал, %	42,38	52,55	64,02
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	2149,00	913,00	4316,00
Середня вартість власного капіталу, %	10,00	10,00	10,00
Середня вартість позикового капіталу, %	20,00	20,00	20,00
Ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом	0,18	0,18	0,18
Середньозважена вартість капіталу, %	6,78	8,61	10,45

Виходячи з результатів таблиці 3.6, можна побачити, що при оптимізації структури власного та позикового капіталу до рівня 60% та 40% відповідно середньозважена вартість капіталу є мінімальною – 6,78%. Така структура

капіталу дає змогу максимізувати реальну ринкову вартість підприємства. Найбільшою середньозважена вартість є при такій структурі капіталу, коли власний капітал має дуже малу частку в структурі сукупного капіталу порівняно з позиковим, що говорить про велику фінансову залежність та великі витрати на залучення капіталу.

3.2. Заходи підвищення ефективності використання активів АТ «Полтавахолод»

У своїй діяльності кожне підприємство зустрічається із такою проблемою, як неефективність виробництва. Це пов'язане з тим, що будь-яке підприємство не може бути досконалим через недосконалість як внутрішньої системи управління, так і національної економіки в цілому.

Сьогодні одним з найбільш актуальних завдань, що стоять перед сучасним підприємством, яке має в своєму розпорядженні складне дороге в обслуговуванні обладнання, є необхідність забезпечення його безпеки та одночасно економічної ефективної роботи. Важливим моментом при вирішенні цього завдання стає впровадження систем управління виробничими фондами та активами підприємства, що складають невід'ємну частину виробничого процесу та дозволяють збільшувати виробничу потужність підприємства за рахунок використання сучасних інформаційних технологій, не вдаючись до закупівель нового обладнання [47].

Фінансовий стан підприємства безпосередньо залежить від стану та ефективності використання його оборотних коштів. Вони необхідні для здійснення всіх видів діяльності підприємства [48]. Важливим завданням фінансових служб є обґрунтування розміру (нормативу) та визначення оптимального співвідношення між складовими обігових коштів підприємства. Особливу увагу слід приділяти оптимізації структури обігових коштів, дослідженню резервів прискорення їх обертання. Оцінка ефективності використання обігових коштів здійснюють за системою показників, яка дозволяє

визначити основні напрямки поліпшення фінансового стану підприємства та підвищення його конкурентоспроможності на ринку.

Оптимізація загального обсягу та складу необоротних активів підприємства здійснюється з урахуванням знайдених в процесі аналізу можливих резервів зростання використання необоротних активів в наступному періоді. До числа основних резервів відносяться: підвищення ефективності використання необоротних активів в часі (за рахунок збільшення коефіцієнта змінності і безперервної їх роботи), за потужністю (за рахунок підвищення ефективності використання окремих їх видів відповідно до технічної потужності [49]).

На сьогоднішній день для АТ «Полтавахолод» можна запропонувати наступні напрями оптимізації активів:

- 1) оптимізація складу основних засобів підприємства;
- 2) оптимізація розміру основних груп поточних запасів та оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, які включаються до складу оборотних активів;
- 3) оптимізація середнього залишку грошових активів підприємства;
- 4) оптимізація загального розміру дебіторської заборгованості;
- 5) оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів з метою забезпечення необхідної в них потреби відповідними фінансовими ресурсами [50].

Аналіз та узагальнення методів роботи будь-якого підприємства дозволяє встановлювати наступні шляхи використання основних засобів та підвищення фондівіддачі – технічне і технологічне вдосконалення та модернізація обладнання:

- збільшення потужності агрегатів;
- заміна застарілого обладнання, що сприяє підвищенню продуктивності всього діючого парку обладнання на нове, технічно і технологічно більш досконале, потужне і з меншими затратами енергії на виготовлення продукції;

- своєчасне та якісне обслуговування та ремонт обладнання в міжремонтний період;
- правильне ведення технологічного процесу, що дозволяє уникнути простою в роботі обладнання.
- дотримання підприємством власної стратегії технічного, організованого та економічного розвитку;
- перехід від практики заміни спрацьованих знарядь праці до систематичного комплексного оновлення техніко-технологічної бази взаємозв'язаних виробничих ланок підприємства;
- проведення заходів по розширенню виробничого інструменту
- підвищення інтенсивної роботи обладнання:
- вдосконалення техніки і технології виробництва;
- найбільше використання парку обладнання [52].

Покращення інтенсивності використання обладнання можна досягнути також встановленням більш потужного обладнання, яке б мало високу продуктивність та порівняно невеликі витрати електроенергії [53].

Покращення екстенсивного використання обладнання сприяє зменшенню простоїв, часу на підготовчі та допоміжні операції, збільшення часу роботи обладнання, що досягається шляхом покращення організації виробництва через проведення заходів по розширенню виробничого інструменту. В результаті освоєння раціональних методів, і прийомів праці робітником по виготовленні деталі на токарних верстатах зменшується витрата часу на виконання цього комплексу прийомів.

Щодо стратегії визначення обсягу та структури оборотних активів, то вона має важливе значення для формування джерел власних ресурсів підприємства. Оскільки оптимальні суми оборотних коштів дають можливість підприємству сформувати власні джерела ресурсів, які підприємство може використати для покращення своєї фінансово-господарської діяльності.

Забезпечення ефективності використання оборотних засобів АТ «Полтавахолод» пропонується проводити за такими шляхами:

- 1) якнайбільш ефективно розподіляти оборотні засоби у різних сферах діяльності ;
- 2) більшу частину прибутку та амортизаційного фонду авансувати на придбання нового обладнання, яке могло б зменшувати кількість використаних оборотних засобів;
- 3) створення та постійне збільшення інноваційного фонду підприємства, кошти з якого направлялися б на закупку нових технологій та методів виробництва;
- 4) постійна взаємодія з аналогічними підприємствами за кордоном, проведення семінарів з ними, обмін досвідом, взаємодія окремих працівників цих підприємств [54].

При переході до ринкової економіки, коли українські підприємства зіштовхнулися з необхідністю самостійно визначати потребу в усіх оборотних активах та управляти ними, практика показала, що існуючі розробки не відповідають вимогам часу. Відсутність налагоджених механізмів управління фондами обігу стала однією з причин зростання заборгованості та відсутності грошових коштів у підприємств. Першочерговими проблемами стали: управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, визначення джерел фінансування.

Значних успіхів в зниженні загальної потреби в оборотних активах можна досягти напрацювавши ефективну політику управління дебіторською заборгованістю.

Невиправдана дебіторська заборгованість є іммобілізацією власного капіталу, а перевищення її певного рівня може призвести до втрати ліквідності і навіть зупинки виробництва.

Для ефективного управління станом дебіторської заборгованості на Т «Полтавахолод» потрібно:

- розширювати кількість клієнтів з метою зменшення ризику неплатежів;

- контролювати стан рахунків з клієнтами за відтермінованою (простроченою) заборгованістю;
- контролювати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- робити знижки на товар за умови швидкої оплати рахунка.

Найбільш відомим інструментом інкасації дебіторської заборгованості є надання знижок за швидку оплату продукції. Багато підприємств використовують цей інструмент для прискорення повернення дебіторської заборгованості, однак роблять це інтуїтивно, без серйозних розрахунків, допускаючи при цьому помилки. Застосування механізму знижок за швидку оплату доцільне лише постійним клієнтам при суворому дотриманні ними платіжної дисципліни за термінами та сумами [53].

Нетрадиційним для національних підприємств, хоча і достатньо перспективним є такий інструмент повернення дебіторської заборгованості як факторинг – продаж дебіторської заборгованості. Це пояснюється високим ризиком неповернення дебіторської заборгованості в наших умовах, досить високими цінами на факторингові послуги, хоча і за кордоном ціни на подібні послуги вищі.

Отже, розглядаючи шляхи підвищення ефективності та оптимізації складу окремо основних засобів та оборотних активів, головними напрямками підприємства є визначення резервів підвищення ефективності використання.

Головною ознакою підвищення рівня ефективного використання основних засобів будь-якого підприємства є зростання обсягу виробництва продукції.

Найважливіші шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих засобів підприємства:

- поліпшення складу, структури і стану основних виробничих засобів підприємства;
- удосконалення планування, управління і організації праці та виробництва;

- зниження фондомісткості, підвищення фондovіддачі та продуктивності праці на підприємстві;
- підвищення та розвиток матеріального та морального стимулювання праці [55].

Покращення використання оборотних активів сприяє підвищенню рентабельності підприємств і, навпаки, погіршення їх використання й відвертання на позапланові цілі, капітальні вкладення та капітальний ремонт і інші витрати, що покриваються за рахунок спеціальних джерел, знижує ефективність використання оборотних активів, створює тяжкий фінансовий стан. Тому на підприємствах має бути організований систематичний контроль за використанням оборотних активів, що у них є. Цей контроль має включати: перевірку зберігання наявних у підприємства власних оборотних активів; перевірку вірності витрачання власних і позикових коштів, виявлення та ліквідацію надлишкових та непотрібних підприємству активів; перевірку ефективності здійснюваних на підприємстві заходів по економному витрачання на виробництво матеріальних цінностей та грошових коштів.

Таким чином, слід забезпечити необхідну структуру джерел фінансування з метою забезпечення необхідної в них потреби відповідними фінансовими ресурсами. Саме тому для досліджуваного підприємства необхідно збалансувати свою діяльність між збитковою та прибутковою діяльністю, що можливо досягти за чітко-розробленої стратегії розвитку, та планів уникнення негативних явищ, таких як банкрутство, збитки, застої, знос та ін. А досягти це можна за умови контролю та підтримання фінансово-майнового стану, що сприяє визначенню рівня фінансової стійкості підприємства.

Отже, встановлено, що процес управління оборотними активами є однією з найважливіших складових ефективного функціонування підприємства. У зв'язку із цим, велике значення набувають методичні підходи до управління фінансуванням оборотними активами, що мають свій особливий вплив на основні складові оборотних активів.

Проаналізувавши характеристику підходів до фінансування оборотних активів найбільш поширеним способом фінансування оборотних активів є кредиторська заборгованість. В більшості випадків сучасна ринкова логіка визначення необхідності в оборотних активах має наступний вигляд: спочатку визначається необхідність в валовому оборотному капіталі для підтримки ділової активності в планових обсягах, потім оцінюються можливості використання в обороті підприємства кредиторської заборгованості та інших залучених коштів.

Встановлено, що на АТ «Полтавахолод» застосовується агресивна політика фінансування активів, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємства.

На сьогоднішній день для АТ «Полтавахолод» можна запропонувати наступні напрями оптимізації активів:

- 1) оптимізація складу основних засобів підприємства;
- 2) оптимізація розміру основних груп поточних запасів та оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, які включаються до складу оборотних активів;
- 3) оптимізація середнього залишку грошових активів підприємства;
- 4) оптимізація загального розміру дебіторської заборгованості;
- 5) оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів з метою забезпечення необхідної в них потреби відповідними фінансовими ресурсами.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання випускної роботи було проаналізовано підходи до трактування категорії «активи» в нормативних документах України. Між вітчизняними науковцями також відсутня єдність щодо трактування категорії «активи». У економічних словниках актив розглядається як власність суб'єкта господарювання. У бухгалтерських джерелах актив визначають як майно, що належить підприємству або ж як ресурси, які перебувають під контролем суб'єкта господарювання. Вважаємо, що трактування активів як власності та майна тотожні, адже відображають відносити власності.

Отже, розглянувши та узагальнивши підходи науковців до трактування поняття «активи» вважаємо, що під активами підприємства слід розуміти сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей підприємства, які мають грошову оцінку, а також вартостей, у вигляді зносу, резерву, гудвілу тощо, формування та використання яких призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. В вищенаведеному визначенні закріплено матеріально-речова і нематеріальна форма активів, а також їх належність підприємству, здатність приносити дохід в майбутньому.

Детально розглянуто класифікацію активів підприємства, зокрема за формою функціонування активів, за характером участі в господарському процесі та швидкістю обороту, за характером обслуговування окремих видів діяльності, за характером фінансових джерел формування активів, за характером володіння активами, за ступенем ліквідності.

Досліджено внутрішні та зовнішні джерела фінансування активів підприємства. При виборі оптимальної стратегії фінансування слід обрати таку сукупність чітко визначених сум грошових коштів із конкретних джерел, з деталізацією їх як по періодах надходження, так і по періодах повернення, що забезпечить фінансування підприємства в повному обсязі, згідно з

визначеними потребами при мінімальних виплатах за користування фінансовими ресурсами та виконанні необхідних умов та обмежень.

Невід'ємним компонентом системи управління майном підприємства є аналіз, який забезпечує обґрунтованість прийнятих рішень в фінансово-економічній сфері. Саме фінансовий аналіз як система спеціальних знань, що дозволяє накопичувати, трансформувати і обробляти інформацію фінансового характеру та оцінювати результати її обробки. Аналіз майна підприємства передбачає проведення аналізу складу майна та його структури, вивчення джерел формування майна, зміни складових майна і джерел його формування.

Основними методами аналізу майна є вертикальний і горизонтальний методи, які застосовуються до аналізу балансу, а також метод фінансових коефіцієнтів. В процесі аналізу ефективності використання майна підприємства доцільно використовувати також ряд показників, що характеризують рентабельність роботи підприємства як комплексний показник, який характеризує його прибутковість.

Робота була виконана на матеріалах АТ «Полтавахолод», яке має значний, понад 30 років, досвід роботи у виробництві морозива. Основними видами діяльності якого є виробництво морозива, закусок, десертів, масла та сиру. Реалізується готова продукція АТ «Полтавахолод» через торговельну мережу міста Полтава і Полтавської області. ПАТ «Полтавахолод» виробляє і реалізує: морозиво «Арлекіно», «Ялинка», «Лідер», «Полтавське з горіхами», «Сандвіч», «Сімейне», «Факел», «Каштан»; торти, кекси; масло «Селянське»; молоко сухе; жир кокосовий; емульгатор.

Після проведено аналізу фінансово-економічного стану підприємства, було виявлено, що вартість майна зростає протягом розрахункового періоду, в його структурі переважають оборотні активи, приблизно 80-90%, це говорить про легку структуру активів. Також спостерігалися вищі темпи приросту оборотних активів порівняно з темпами приросту необоротних. Однак, зростання оборотних активів відбулося за рахунок значного збільшення обсягу запасів і дебіторської заборгованості та відповідно їх питомої ваги в структурі

активів. Поряд з цим відбулося різке зменшення суми грошових коштів, що може вказувати на зосередження їх в виробничих запасах, обсягах готової продукції та товарів на складах.

Сума необоротних активів у 2021 році збільшилася за рахунок зростання суми основних засобів та нематеріальних активів, що свідчить про покращення матеріально-технічної бази підприємства та здійснення інноваційної діяльності. Оскільки частка необоротних активів в сукупних активах підприємства склала менше 40%, то підприємство має «легку» структуру активів, що свідчить про мобільність майна суб'єкта господарювання. Наявність «хворих» статей в балансі, а саме зменшення грошових коштів нижче 10% та зростання дебіторської заборгованості більше ніж на 40% від суми оборотних активів може призвести до фінансових труднощів на підприємстві.

Оцінивши наявність, стан, динаміку та ефективність використання виробничих основних засобів, за допомогою системи показників можна зробити висновки, зростання обсягу чистого доходу від реалізації, який припадає на 1 грн коштів, вкладених в основні засобів, що свідчить про зростання ефективності використання основних фондів підприємства. Технічний стан основних фондів підприємства є сприятливим для забезпечення основної діяльності, так як коефіцієнт зносу протягом трьох років залишався переважно на рівні 0,5 грн.

Здійснивши аналіз основних показників ефективності використання оборотних активів виявлено загальну тенденцію до уповільнення швидкості їх обороту, що говорить про зниження ефективності використання ресурсів. Спостерігалось зменшення коефіцієнтів оборотності товарно-матеріальних запасів, за рахунок значного зростання їх обсягу. Темпи зростання обсягу готової продукції перевищували темпи зростання чистого доходу, що призвело до зменшення швидкості їх обороту. Також внаслідок зростання суми дебіторської заборгованості відбулося зменшення її обігу, що свідчить про зменшення швидкості трансформації дебіторської заборгованості в

реальні грошові кошти. Поряд з цим було виявлено зменшення коефіцієнта оборотності поточних зобов'язань, що означає уповільнення швидкості оплати заборгованості підприємства. Прибутковість оборотних активів зменшувалася протягом аналізованого періоду. Така тенденція в цілому негативно впливає на фінансовий стан підприємства, знижуючи рівень ефективності використання його оборотних активів.

Аналіз джерел формування майна дозволив виявити зростання частки позикового капіталу. Встановлено, що на АТ «Полтавахолод» застосовується агресивна політика фінансування активів, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємства.

Запропоновано напрями оптимізації активів досліджуваного підприємства, зокрема оптимізація загального розміру дебіторської заборгованості та оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів з метою забезпечення необхідної в них потреби відповідними фінансовими ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статут АТ «Полтавахолод».
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996 XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 р. № 2343 XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73, зі змінами та доповненнями від 08 лютого 2014 р. № 48. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»: наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 628. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»: наказ Міністерства фінансів України від 28 травня 1999 р. № 137, зі змінами та доповненнями від 09 грудня 2011 р. № 1591. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318, зі змінами та доповненнями від 27 червня 2013 р. № 627. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 «Звіт про власний капітал». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
11. Александрова М. М., Виговська Н. Г., Кірейцев Г. Г., Петрук О. М., Маслова С. О. Фінанси підприємств: Навч. посіб. для студ. екон. спец. всіх форм навч. 2. вид., перероб. та доп. К. : ЦУЛ, 2002. 268 с.

12. Бандурка О. М., Коробов М. Я. Фінансова діяльність підприємства: Підруч. для студ. вищ. навч. закл., що навч. за освітньо-проф. програмою спеціаліста зі спец. «Фінанси», «Банківська справа»: «Облік і аудит». 2. вид., перероб. і доп. К. : Либідь, 2005. 384 с.
13. Барнич Ю. О. Бізнес-план виробничої підприємницької діяльності: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». Видавничо-поліграфічний факультет. К. : ВАТ «УкрНДІСВД», 2002. 120 с.
14. Біла О. Г., Галик Л. М., Дрівко М. М. Фінанси організацій і підприємств: Навч. -метод. Посібник. Центральна спілка споживчих товариств України; Львівська комерційна академія. Л. : Видавництво ЛКА, 2002. 112 с.
15. Бутинець Ф. Ф., Мних Є. В., Олійник О. В. Економічний аналіз: Практикум. Житомир: ТОВ «Рута», 2000. 416 с.
16. Петряєва З.Ф., Іващенко Г.А., Петряєв О.О. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства. Економічний аналіз. 2015. Т. 19(2). С. 122-129. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19\(2\)__20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2015_19(2)__20)
17. Бутинець Ф. Ф. та ін. Інформаційні системи бухгалтерського обліку. Підручник студентів вищих навчальних закладів спеціальності „Облік і аудит”. Житомир: ПП „Рута”, 2002. 544 с.
18. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту. – К. : Вища школа, 1994. -364 с.
19. Бондаренко Н. О., Понікаров В. Д., Попова С. М. Аудит суб'єктів підприємницької діяльності: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 300 с.
20. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник для студентів. Т. А. Бутинець, Л. В. Чижевська, С. Л. Береза; За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: ЖПТ, 2000. 672 с.
21. Белуха Н. Т. Аудит: Підручник. К. : «Знання», КОО, 2000. 769 с.
22. Брігхем Е. Ф. Основи фінансового менеджменту. К., 1997.
23. Голов С. Ф., В. М. Костюченко. Бухгалтерський облік за

міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник. К. : Лібра, 2001. 840 с.

24. Голов С. Ф., Єфіменко В. І. Фінансовий та управлінський облік. К. : ТОВ «Автоінтерсервіс», 2001. 544 с.

25. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку // За ред. проф. Кужельного М. В. К. : Видавництво „А. С. К. ”, 2004. – 247с.

26. Должанський М. І., Должанський А. М. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: Навчальний посібник. Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2003. 494 с.

27. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація. К. : Т-во «знання», НОО, 2001. 402 с.

28. Завгородній В. П., Савченко В. Я. Бухгалтерський облік, контроль і аудит в умовах ринку. К.. ДІ-КСІ, 1997. 832 с.

29. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2004. 348 с.

30. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Ф. Ф. Бутинець, С. В. Івахненко, Т. В. Давидюк, Т. В. Шахрайчук; 2-е вид., перероб. і доп. Житомир: ПП «Рута», 2002. 544 с.

31. Коблянська О. І. Фінансовий облік: Навч. посіб. К. : Знання, 2004 473 с.

32. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. 460 с.

33. Кругляк Б. С. Бухгалтерський облік на підприємствах Х, 2006. 479 с.

34. Кругляк Б. С. Бухгалтерський облік на підприємствах. Навчальний посібник. Хмельницький, 2006. 631 с.

35. Кулаковська Л. П., Шча Ю. В., Організація і методика аудиту:

Навч. посіб. 3-є вид. К. : Каравела, 2006. 560 с.

36. Кулаковська Л. П. Аудит: Навчальний посібник. К. : С-ПРОД, 2000. 320 с.

37. Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: Навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 576 с.

38. Лишиленко О. В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник. Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2004. 528 с.

39. Місце та роль аналізу стану пасивів в системі аналізу фінансового стану підприємства Петренко Н.І., к.е.н., доц. Житомирський державний технологічний університет.

40. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті. Навчальний посібник / За ред. д. е. н., проф. Ф. Ф. Бутинця, к. е. н., доц. М. М. Шигун. - Житомир: ЖДТУ, 2004. 352 с.

41. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. К. : КНЕУ, 2000. 186 с.

42. Угляренко О. М. Формування фінансових ресурсів підприємств (на прикладі підприємств спиртової галузі України) / канд. екон. наук О. М. Угляренко ; КНЕУ К., 2005.

43. Степаненко Д. А. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства: Навч. посіб. / Д. А. Степаненко; ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

44. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України К: «А. С. К.», 2000. 546 с.

45. Чебанова Н. В., Василенко Ю. А. Бухгалтерський фінансовий облік К: Видавничий центр «Академія», 2002. 537с.

46. Хом'як Р. Л., Лемішовський В. І. Бухгалтерський облік в Україні Л: „Інтелект-Захід”, 2005. 267с.

47. Фінанси підприємства: Текст лекцій / Під ред. А. Н. Поддерєгіна. К., 1998. 316 с.

48. Фінанси підприємств. Підручник / За ред. А. М. Поддерьогіна. К. :

КНЕУ, 1998. 412 с.

49. Фінанси підприємств. Підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. К. : КНЕУ, 1999. 316 с.

50. Єропутова О.О., Ярошевська О.В. Підвищення ефективності оборотності використання оборотних коштів підприємства URL: http://iep.donetsk.ua/publish/sbor/all_text/b2010/p1_18.pdf.

51. Морозюк Д.І. Сучасні методи управління оборотним капіталом підприємств та оцінка їх ефективності / Д.І. Морозюк. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 1. С. 114-119.

52. Фальченко О.О., Артеменко О.І. Особливості формування фінансових результатів / О.О. Фальченко, О.І. Артеменко. *Вісник НТУ «ХП»*. 2015. № 26 (1135). С. 154-157.

53. Городинська Д. Економічна стійкість підприємства / Д. Городинська. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 10 (42). С. 141–146.

54. Обущак Т. Сутність фінансового стану підприємства / Т. Обущак. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9. С. 92–100.

55. Рудницька О. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств / О. Рудницька, Я. Біленька. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. № 639. С. 132–138.

56. Данильчук І. Сутність фінансового стану підприємства та пошук управлінських рішень щодо забезпечення його ефективності / І. Данильчук. *Економічний вісник університету*. 2011. № 17/2.

57. Карпенко Г. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Г. Карпенко. *Економіка держави*. 2010. № 1. С. 61–62.

58. Крайник О. Економіка підприємства : [навчальний посібник] / О. Крайник, Є. Барвінська. Львів, 2003.

59. Мороз Е. Економічні особливості застосування факторингу в Україні / Е. Мороз, І. Грисюк. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. 2010. № 3. С. 47–57.

60. Смачило В. Оцінка фінансової стійкості підприємств / В. Смачило, Ю. Будникова. *Економічний простір*. 2008. № 20/2. С. 35–40.

61. Кармазін В.А., Савицька О.М. Економічний аналіз: практикум. К.: Знання, 2007. 255с. ISBN 978-966-346-342-1.

62. Кириленко О.П. Фінанси: Навч. посібник для студ. екон. спец. вищих навч. закл. та слухачів ін-тів післядипломної освіти / Інститут змісту і методів навчання; Тернопільська академія народного господарства. Тернопіль, 1998. 163с. ISBN 966-7411-11-7.

ДОДАТКИ

Додаток А

Порядок реалізації захисної функції власного капіталу

